KUN. DR. PADOLSKIS

KRISTAUS ASMUO ŠV. RAŠTO ŠVIESOJE

AUTORIAUS LEIDINYS

KAUNAS — — — — — — — — 1939 — — — — — — — — METAIS

KUN. DR. V. PADOLSKIS

KRISTAUS ASMUO ŠV. RAŠTO ŠVIESOJE

KAUNAS — — — — — — — 1938 — — — — — — — — METAI

Atspausdinta iš „Tiesos Kelio“

Spaudė „Šviesos“ spaustuvė, Kaune, Jakšto g=vė 2 telef. 2=66=65

Pratartis

Kristaus dieviškasis asmuo šiandieniam netikinčiam pasauliui yra mįslė. Bet tai ne naujiena. Ir šv. Povilas Apaštalas skundėsi savo laikais, skundėsi tais, kurie nesuprato Kristaus. Skausmo kupina širdimi prisimena jis, laiške Korintiečiams, žydus, kuriems prikaltas ant kryžiaus Kristus Mesijas yra papiktinimas; liūdėdamas jis mini ir pagonis, kuriems prikaltasis ant kryžiaus pasaulio Gelbėtojas yra paikybė (plg. 1 Kor. I, 23).

Bet yra ir kita žmonių dalis, pašauktieji, tikintieji, kaip iš žydų, taip ir iš pagonių graikų, kuriems Nukryžiuotasis yra Dievo galybė ir Dievo išmintis (1 Kor. I, 24). Kaip „žodis apie kryžių tiems, kurie žūna, yra paikybė“, taip „tiems, kurie išganomi, tai yra mums, jis yra Dievo galybė“, pastebi Apaštalas (1 Kor. I, 18).

Išganymas glūdi kryžiuje. Pasauliui tai atrodo paika. Bet kaip tik, keistu supuolimu, Dievas pasirinko pasaulio išganymo priemone tai, kas pasauliui paika atrodo. Dievas tačiau tyčia tai padarė, kad sugėdintų pasaulio išmintinguosius. Jis taip pat pasirinko, kas pasauliui silpna, kad sugėdintų, kas stipra (1 Kor. I, 27). Bet ši, kaip pastebi šv. Povilas, „iš Dievo einanti paikybė yra išmintingesnė už žmones ir iš Dievo einanti silpnybė stipresnė už žmones“ (1 Kor. I, 25). Taigi Nukryžiuotasis „mums pasidarė Dievo išmintis, teisumas, pašventinimas ir atpirkimas“ (1 Kor. I, 30). Tokiu būdu, pasak Apaštalo, Dievo paskyrimu Kristus tapo mūsų nuteisintoju, pašventintoju ir gelbėtoju nuo visa pikta, nuo nuodėmės.

Kristaus pasiuntinybę ant žemės jau angelas sapne Juozapui buvo nusakęs, pažymėdamas, kad gimsiantis Mesijas „išgelbės savo tautą iš jųjų nuodėmių“ (Mat. I, 21). Tokiu jį skelbia ir Jonas Krikštytojas, nurodydamas savo mokytiniams Kristų kaip avinėlį, kurs bus paaukotas pasaulio nuodėmėms atleisti: „Štai Dievo avinėlis, štai, kurs atima pasaulio nuodėmę“ (Jon. I, 29). Kristus ir pats pareiškė atėjęs „gelbėtų, kas buvo pražuvę“ (Mat. XVIII, 11). Pažymi taip pat, kad „žmogaus Sūnus neatėjo, kad jam tarnautų, bet kad jis pats tarnautų ir duotų savo gyvybę kaipo atvadavimą už daugelį“ (Mork. X, 45). Tuo jis sielojosi visą savo gyvenimą. Ir kaip jis nerimo, iki tai įvykdė savo mir-

timi ant kryžiaus! „Aš turiu būti pakrikštytas krikštu ir kaip nerimstu, iki tai bus atlikta“, sako jis prisimindamas savo mirtį ant kryžiaus (plg. Luk. XII, 50). Per Paskutinę Vakarienę Jėzus pats save iškilmingai tai mirčiai paaukoja: „Už juos aš pašvenčiu pats save, kad ir jie būtų pašventinti tiesoje“ (Jon. XVII, 19).

Sename Įstatyme aukojamas gyvulių kraujas nepajėgė apiplauti žmonijos sąžinę nuo nuodėmės. „Kitaip juk būtų liautasi jas atnašavus“, pastebi šv. Povilas savo laiške Žydams (X, 2). Aukojant aukas veikiau buvo daroma tik nuodėmių atsiminimas: kad nuodėmė yra ir kad jos dėmė privalo būti nuplauta. Ožių ir veršių krauju juk negalima atimti nuodėmes (plg. Žyd. X, 3 4). Reikėjo tad brangesnio kraujo, kraujo Dievo Sūnaus, kuris vienas turi galios nuplauti tą biaurią dėmę, kurią padarė nuodėmė. Todėl įeidamas į pasaulį, Kristus sako: „Aukos ir atnašos tu nenorėjai, bet prirengei man kūną. Deginamosios aukos ir aukos už nuodėmes (gr. t.) tau nepatiko. Tuomet aš tariau: „Štai, ateinu, — knygos rietime yra parašytą apie mane, — daryti tavo, o Dieve, valios“ (Žyd. X, 5—7). Ši Dievo Tėvo valia buvo, kad Kristus paaukotų save mirčiai ant kryžiaus, atnašautų save kaip kruviną auką, atpildydamas tai, ko negalėjo padaryti Senojo Įstatymo kruvinosios aukos, būtent, pašventinti žmones, sujungti juos su Dievu. O savo mirtimi ant kryžiaus, įvykdydamas Dievo valią, Kristus kaip tik žmones pašventino. „Toje valioje mes esame pašventinti: Jėzaus Kristaus kūno paaukojimu vieną kartą už visus“, sako šv. Povilas (Žyd. X, 10). Taip Kristus pasireiškė kartu kaip kunigas ir kaip atnaša: kunigas, kurs aukoja, atnaša, kuri aukojama yra. Kristus juk pats save paaukojo.

Reik pripažinti, kad visa Jėzaus Kristaus veikla žemėje buvo kunigiška veikla, nuolatinis tarpininkavimas tarp dangaus ir žemės, tarp Dievo ir žmonių, nuolatinis žmonijos derinimas su Tėvu. Savęs paaukojimu permaldauti Tėvą už žmones, grąžinti jiems dievišką įsūnystę — štai jo rūpesnis čia žemėje, karščiausias jo širdies noras nuo pat Įsikūnijimo valandos.

Kristaus veikla žemėje pasireiškė įvairiomis lytimis.

Atėjęs išganyti žmones, jis atkakliai kovoja su žmonijos išganymo priešu — velniu. Dažnai jį išvaro iš žmonių, kuriuose jis buvo apsigyvenęs; jis gydo žmones, kurių ligos daugelį atvejų buvo velnio apsėdimo pasėka; jis pats kovoja su velnio gundymais, mus skatindamas savo pavyzdžiu daryti panašiai; jis skelbia minioms gailestingąjį gerąjį Tėvą, į kurį reikia grįžti; jis maitina išalkusias minias padaugindamas duoną, kartu žadė-

damas jiems dvasinio peno, kurio išdava — amžinas gyvenimas; jis meldžiasi už įtikėjusius į jį, kad jie pasiliktų viena, kaip ir jis su Tėvu yra viena; jis pagaliau aukojasi mirčiai už savo avis ir savo krauju nuplauna jų nuodėmės dėmę, nugali mirtį — nuodėmės pasėką; tuo jis nugali ir velnią, kuris per nuodėmę viešpatavo pasaulyje. Visa šita veikla yra kunigiška veikla; bet ypač mirdamas ant kryžiaus Kristus pasireiškė kaipo kunigas. Kunigystė juk ypač aukos aukojime pasireiškia.

Bet Kristui to neužtenka. Ir danguj, kur jis įeina su savo krauju, nuopelnais, pasireiškia Kristaus kunigiškoji veikla. Sėdėdamas Tėvo dešinėje, jis užtaria tuos, kurie artinasi per jį į Dievą.

Taigi labai svarbu ir naudinga pažinti tą galingąjį mūsų kunigą, tarpininką tarp Dievo ir mūsų, kurs „mums pasidarė Dievo išmintis, teisumas, pašventinimas ir atpirkimas“ (1 Kor. I, 30), su kurio pasirodymu žemei prašvito nauja, išganymo era.

Reik tačiau pažymėti, kad Kristaus atėjimas į pasaulį nebuvo staigus, bet šimtmečiais paruoštas. Jis pažadėtas pirmiesiems tėvams, su pasiilgimu lauktas patrijarkų, skelbtas pranašų, kaskart vis ryškesnėmis spalvomis jų atvaizduotas. Dievas pagaliau taip tvarkė kai kurių asmenų gyvenimą, taip pynė istorijos įvykius, kad šie pavaizduotų gyvenimą ir žygius ateisiančio pasaulio Išganytojo.

Žadėtasis žalčio Nugalėtojas ne tuoj po nuopuolio turėjo ateiti į pasaulį. Palikta laiko, kad pirmieji tėvai ir jų vaikai patys aiškiai pamatytų į kokią nelaimę įstūmė juos nuodėmė, nepaklusnumas Dievui; kad tą nelaimę atjausdami ir pergyvendami, su viltimi lauktų pagalbos iš dangaus ir, jos sulaukę, ją labiau brangintų negu brangino Dievo jiems pareikštą prielankumą ir gerumą dar tebesant rojuje.

Kartus buvo gyvenimas ištrėmime. Dar labiau jį sunkino nuodėmė, kuri lenkė žmogų prie žemės, viliodama užmiršti Dievą. Deja, jos gundymams ne visada žmogus buvo atsparus. Taip atsirado žmonių, kurie nevaikščiojo su Dievu.

Bet buvo ir kitaip manančių. Nežiūrint aplink juos viešpataujančios nuodėmės ir užmiršimo Dievo, jie puoselėjo savo širdyje užsilikusį tikėjimą į vieną Dievą ir guodėsi viltimi žadamo išganymo. Pagal savo supratimą ir išgales, jie garbino Dievą maldomis ir aukomis. Bet jie jautė, kad vargu jų dovanos gali Dievui patikti.

Dievas tačiau jų kulto apeigų nenaikino. Jis net sutvarkė jas ir pakreipė tinkama kryptimi, apvilkdamas jas dvasinės prasmės rūbais. Dabar tad atnašų liejamas ant altoriaus kraujas jau

privalėjo vaizduoti Kristaus kraują, kurs turėjo būti išlietas už pasaulio nuodėmes. Izraelitų kunigas, kurs tas aukas aukoja ir meldžias už tautą, jau privalo vaizduoti kitą kunigą-Kristų, kurio auka ir maldos tikrai pasieks dangiškojo Tėvo sostą, jį permaldaus ir plačiai atvers vartus visiems tiems, kurie seka tą Naujojo Įstatymo kunigą.

Čia tenka prisiminti šv. Augustino išreikšta šiais žodžiais mintis: „Novum Testamentum in Vetere latet" (Quaestiones in Heptateuchum, 1. 2, n. 73, PL 34, 623). Naujasis Įstatymas glūdi Sename kaip savo šešėly. Kitaip tariant, Senasis Įstatymas yra šešėlis būsimųjų, Naujojo Įstatymo dalykų (plg. Žyd. X, 1). Tiesa, tie šešėliai privalo būti nušviesti Naujojo Įstatymo šviesos, bet jie ir patys per save gali mums šį tą pasakyti apie būsimuosius dalykus, nors pilno vaizdo jie duoti negali.

Senojo Įstatymo paruošiamasis momentas yra svarbus ir reikšmingas. Šv. Povilas savo laiške Žydams, sugretindamas abu Įstatymu ir paaiškindamas vieną kitu, tai ryškiai įrodo. Panašus kai kurių faktų sugretinimas ir mums gali atskleisti kiek daugiau šviesos apie Kristų, kurs pasidarė vyriausiuoju kunigu per amžius Melkizedeko būdu.

I DALIS

KRISTAUS KUNIGYSTĖS IR AUKOS ŠEŠĖLIAI SENAME ĮSTATYME

I. Dievo kultas laikais prieš Mozę

1. Religija ir Kultas

Norint kalbėti apie Dievo kultą laikais prieš Mozę, tenka tarti keletą žodžių ir apskritai apie kultą. Tuo pat tenka išsitarti ir apie religiją. Kultas juk yra žymiausia religijos apraiška.

Iš tiesų, religija ir kultas yra tai dvi viena kitai labai artimos sąvokos, du tarp savęs susiję dalykai, kartais einą net sinonimu. Žodžio „religija" etimologija nėra tačiau galutinai nustatyta. Vieni ją nori išvesti iš žodžio re-ligare, kiti iš re-legere, dar kiti iš re-eligere ar relinquere [1]). Dar ir šiandien mokslininkai vienas po kito bando šio žodžio etimologiją nustatyti [2]).

Realioji tačiau religijos sąvoka mums yra žinoma. Tiesa, žodis „religija", paimtas plačia prasme, lotynų kalboje turi ne vieną reikšmę. Taip, antai, sakant: religio erga parentes, superiores, žodis religija reiškia teikimą tinkamos pagarbos tėvams, vyresniesiems. Bažnytinių teisių kalboj žodžiai: religio, religiosi, turi technišką prasmę. Žodžiu „religiosi" ten minimi vienuoliai, o „religio" pažymi vienuoliją. Jei tačiau šis žodis yra imamas griežta prasme, tai jis nusako morališką santykį žmogaus su Dievu, arba teikiamą Dievui kultą dėl Jo begalinės viršenybės žmogui [3]).

Tarp visų medžiaginio pasaulio būtybių žmogus yra vienintėlis padarinys, kurs gali savo protu pažinti savo Kūrėją, pažinti savo absoliučią pareinamybę nuo Dievo (ontologinis santykis). Ir kada žmogus šią pažintą savo pareinamybę nuo Dievo pripažįsta, Dievui nusilenkia, Jį pagarbina, teikia Jam kultą. „Prius est Deum scire, consequens colere", sako Laktancijus [4]). Taigi kultas yra Dievo pažinimo pasėka, ir įeina į religijos sąvoką kaipo jos dalis. Šia prasme galima sakyti, kad religija yra žmogaus su

---

[1]) Pr. Venckus. Fundamentalinės Teologijos paskaitos, I dalis, Kaunas, 1931, 3; D. M. Prümmer. Manuale Theologiae Moralis, t. II, Friburgi Brisgoviae, 1923, 267 s.

[2]) Pr. Dovydaitis. Etimologija ir sąvoka žodžio „religija". Soter, 1926, 1—13.

[3]) Pr. Venckus, op. c. 3—4.

[4]) Institutiones, IV, 4.

Dievu morališkas santykis, pasireiškiąs tuo, kad žmogus pažįsta ir pripažįsta Dievą kaip visų daiktų Kūrėją, įstatymų Leidėją ir savo galutinį tikslą [5]).

Be abejo, šis pareinamybės nuo Dievo ir Jo viršenybės pripažinimas (kultas) pirmiausiai vidutiniais aktais (valios aktais ir proto aktais kaip pagrindas pirmiesiems) pasireiškia. Tai pagarbos ir pasidavimo aktai. Tai garbinimas dvasioje ir tiesoje.

Bet žmogus nėra vien dvasia. Jis turi ir kūną, nuo kurio siela, nors ne vidiniai (intrinsece), vis tik priklauso (extrinsece), ir yra naturalus santykiavimas tarp sielos ir kūno. Kūno, išoriniai aktai žadina vidinius aktus, juos remia; vidiniai aktai visai naturaliai išoriniai reiškiasi. Štai kodėl vidinio kulto aktams atatinka išorės aktai, išorinis kultas, kaip antai aukos, sakramentai ir kitokios apeigos. Tiesa, vidiniai aktai yra esminiai, pirminiai, išoriniai tik antriniai, imantieji visą vertę iš pirmųjų. Be jų išorinis kultas būtų veidmainystė. Bet šiaip jie yra naudingi, net reikalingi. Šv. Tomas labai teisingai šiuo reikalu išsireiškia: „Mens humana indiget ad hoc, ut coniungatur Deo, sensibilium manuductione... In divino cultu necesse est aliquibus corporalibus uti, ut eis quasi signis quibusdam mens hominis excitetur ad spirituales actus, quibus Deo coniungitur. Et ideo religio habet quidem interiores actus quasi principales, et per se ad religionem pertinentes, exteriores vero actus quasi secundarios et ad interiores actus ordinatos“ [6]).

Kad žmogus visuomet juto išorinio kulto reikalą, liudija ir pati religijų istorija. Ištiesų, visose religijose randame maldas, aukų aukojimą ir kitas praktikas. Tik retkarčiais, išimtinai atrodo šių dalykų nėsą pas kai kurias tauteles. Bet gilesni tyrinėjimai parodė, kad kaip tik tos tautelės yra dekadentiškos, kad jų kultūrinė būklė nėra primityvi. Priešingai, pas primityviškas tauteles kulto reikalai yra jiems deramoj aukštumoj. Taigi ir iš religijų istorijos tenka išvesti, kad Dievybės kultas yra sveikos nesugadintos prigimties reikalas ir apraiška.

Įvairiai gali pasireikšti žmogaus nusiteikimai Dievybės link. Pirmiausia yra adoracija, pagarbinimas Dievo Jam nusilenkiant, pripažįstant Jį pasaulio Viešpačiu, savo Kūrėju, pripažįstant savo pareinamybę nuo Jo ir Jo viršenybę. Pagaliau, žinant žmogui kiek daug malonių jis yra gavęs iš Dievo, kiek geradarybių yra

---

5) Pr. Venckus, op. c. 4.

6) II—II, qu. 81, a. 7.

iš Jo patyręs, naturaliai kyla jame dėkingumo jausmas ir pasireiškia dėkojimu Dievui už visas patirtas iš Jo geradarybes. Bet kartu žmogus jaučia, kad ir toliau be Dievo pagalbos jis gyventi negalės. Kyla tad jame maldavimai į Dievą, prašant ir toliau jam teikti savo malonių. Visi šie nusiteikimai stipriais ryšiais žmogų riša prie Dievo.

Kartais tačiau šie geri santykiai tarp Dievo ir žmogaus yra sudrumsti. Tai nuodėmės padaras. Dievas yra užrūstintas ir reikia Jis permaldauti. Žmogus sutelkia tada visas savo jėgas ir nusižemina prieš Dievą, prašydamas Jo dovanoti jam kaltę. Noriai jis užsideda sau ir bausmę už nuodėmę. Jis daro viską, kad tik Dievas būtų jam vėl maloningas.

Visi šie jausmai, pribrendę žmogaus sieloje, stengias tuojau ir išoriniai pasireikšti. Juk kūnas yra žmogaus dalis ir siela veikia per kūną. Štai iš kur kyla įvairūs gestai, apeigos, aukos— dažnai pastebimi dalykai visose pasaulio religijose... Ryškiausiai tačiau Dievo kultas pasireiškia aukų aukojime. Tai yra Dievo kultas „par excellence".

Reikia pastebėti, kad šis išorinis Dievo garbinimas, Dievybės kultas, taip natūralus žmogui, yra ne tik žmogaus vidinio gyvenimo reikalas, bet ir pareiga. Juk žmogus savo siela ir kūnu paeina nuo Dievo ir nuo jo priklauso; tad siela ir kūnas turi prisidėti prie tos pareinamybės bei priklausomybės pripažinimo ir pareiškimo. Dar daugiau. Žmogus yra socialinė būtybė, gyvenąs visuomenėje, kuri taip pat yra Dievo leista. Taigi ir kaipo jos narys žmogus privalo Dievui pagarbą atiduoti.

Kadangi tačiau visuomenė yra tam tikras organizuotas vienetas, ir bendri reikalai organizuotai patenkinami, iškyla reikalas ir kulto reikalus organizuotai atlikti. Čia iškyla reikalas tam tikro asmens, kurs visos grupės žmonių religinius nusiteikimus, maldas suimtų į vieną ir jas Dievui įteiktų. Tas asmuo yra tai kunigas, tarpininkas tarp Dievo ir savo atstovaujamos visuomenės. Kunigas, kaip sako šv. Povilas, „yra įstatomas žmonėms tuose dalykuose, kurie liečia Dievą" (Žyd. 5,.1). Kulto istorija beveik išimtinai apie tokį socialinį kultą ir bekalba.

Šis socialinis kultas pastebimas kaip natūraliose, taip ir apreikštose religijose. Apreiškimu juk prigimties dalykai nebuvo suardyti, tik pakilninti, patobulinti. Tiesa, čia jau garbinamas apsireiškusis Dievas, Dievas, kurs nepaprastai žmogų yra numylėjęs ir kuriam yra paskyręs amžinai su Dievu gyventi. Natūraliose religijose ne kaip Dievo sūnus, bet kaip paprastas tarnas

žmogus Dievui tarnauja su baime. Be to, šioje naujojoj santvarkoj dažniausiai Dievas pats nustato garbinimo formas, nurodo ir žmones, kurie kulto reikalais privalo rūpintis: jis juos šaukia pagal reikalą. „Nė vienas neima pats sau (šios) pagarbos, bet tik tas, kurs Dievo šaukiamas, kaip Aaronas“, sako šv. Povilas (Žyd. 5, 4) apie Senojos Įstatymo kunigus. Tai juo labiau tinka tobuliausioj religijoj-krikščionybėj [7]).

Šioj studijoj teks atkreipti ypatingo dėmesio į Senojo Įstatymo kultą, kaip jis pasireiškė ir kas juo rūpinosi. Bet kartais teks atsižvelgti ir į kitas religijas ir ten ieškoti panašumų. Sveikas žmogaus protas visuomet buvo linkęs pripažinti aukštesnę Būtybę ir pripažinti bei pareikšti savo pareinamybę ir priklausomybę nuo jos. Ir kur tik žmogus su šiais savo įsitikinimais atvyko, kuo ne visur paliko šio savo tikėjimo pėdsakų.

Religija ir kultas yra toks universalus faktas pasaulio tautų gyvenime, kad šiandien joks objektyvus stebėtojas mokslininkas jo paneigti negali. Senesnės nuomonės, esą pasaulyje tautelių be religijos, be Dievybės kulto, ne vienas taip ir buvo priverstas atsisakyti, nors labai nenoromis. Juk tautelės be religijos būtų labai gražus argumentas jų ateizmui paremti.

Bet čia įsikišo religinė etnologija, kas kart vis griežčiau įrodinėdama, kad nėra tautelės, nors ir primityviškiausios, be religijos. Jos visos pripažįsta aukščiausią Būtybę, kuri yra jų tėvas ir kurią reikia garbinti. Įdomiausia, kad pas labiausia primityviškas tauteles, pav. pigmiejus, religija palyginamai gryniausia išliko. Be abejo, visa tai nė kiek neparemia idėjas evoliucijonistų, ieškančių žmogaus gyvuliškumui įrodyti argumentų pas labiausiai nutolusias nuo kultūros tauteles [8]).

---

[7]) Ch. — V. Héris. Le Mystère du Christ, Paris, 1928, 7 s.

[8]) Labai teisingai apibūdina evoliucionistų dvasios būklę šiais laikais ir bergždžias jų pastangas surasti savo idėjoms paramos svetur Schieser savo veikale „Moderne Einführung in eine Gottesgläubige Weltanschauung (Habelschwerdt i. Schlesien, 1929, 394): „Die Exsistenz religionsloser Völker in der Gegenwart ist ein frommer Wunsch und ein Phantasiegebilde degenerierter, ungläubiger Kulturvunschen der heutigen Zeit, die, um halbtierische Gesinnungsgenossen zu finden, zu den Wilden ihre Zuflucht nehmen müssen. Die moderne Ethnologie aber stellt an wichtiges Resultat ihrer eingehenden Forschungen fest, dass sämtliche Naturvölker Religion besitzen... Die moderne Ethnographie hat sogar festgestellt, dass gerade die primitivsten Naturvölker der Gegenwart—so die Pygmäen, Südost—Australier und die Feuerländer, welch letztere Darwin für religionslose und halbtierische Wesen ausgab-sogar den reinsten Gottesglauben unter den Naturvölker habenmonoteistisch sind bzw. an einen Gott glauben. Dies gibt der evolutionisti-

Reikia pripažinti, kad religijų istorijos srity darbuojasi geriausios mokslo pajėgos ir savo išvadomis palankiomis religijai jau spėjo gražiai užsirekomenduoti plačiajai visuomenei. Diena iš dienos mus pasiekia vis naujos žinios apie religinius kad ir primityviškiausių tautelių nusiteikimus, tiesa, kartais ne be pašalinių priemaišų ir kai kurių nukrypimų [9]).

Ne tik dabar gyvenančiose tautose religija aptinkama. Ja gyveno ir senosios dabar išnykusios tautos, kurių kultūriniais palikimais ir šiandien stebimės. Apie tų tautų religinius nusiteikimus mums kalba ne senai atrasti altoriai ir šventyklos. Kaip didingi yra šventyklų pastatai Karnake ir Liuksore, senovės Tėbuose! Ir po keletos tūkstančių metų jie gražiai byloja apie jausmus tų žmonių, kurie statė savo dievams buveines. Palestinoj nors tokių didingų šventyklų neaptikta, bet vis tik jų yra rasta (Beisane ir k.); daug daugiau yra atkasta altorių, ant kurių turėjo būti kraunamos aukos dievams [10]). Graikijoj ir kitur prie šventyklų atrastos su įrašais lentos irgi parodo, kad tikėta dievais ir laukta iš jų reikale pagalbos. Deja, jų supratimas Dievo buvo labai netobulas, dalimi net žymiai klaidingas. Atsitolinęs nuo Apreiškimo šaltinių, jų tikėjimas nepasiliko grynas. Pirmutinė ir didžiausioji ų klaida ta, kad, užuot garbinę vieną tikrąjį Dievą, išpažino daugelį dievų, primesdami jiems net savo pačių pikčiausias ydas. Nežiūrint to, slėpėsi juose vieno tikrojo Dievo nujautimas.

Viena tik tauta-Izraelis-išvengė tų neramių Dievybės ieškojimo kelių. Abraomo juk ainijoje pasiliko tikrojo Dievo pažinimas. Kartu buvo išsaugotos ir Dievo garbinimo formos.

Senojo Įstatymo knygose niekur nereiškiama susirūpinimo įrodyti Dievo buvimas. Tai visų pripažįstamas dalykas. Kitaip manančius, kas atrodo retenybė, šventasis autorius lengva širdimi vadina paikais: „Paikasis sako savo širdyje: Nėra Dievo" (Ps. XIII, 1). Taigi tautos masė buvo tikinti. Tik tas tikėjimas buvo sunkiai palaikomas grynas, reikalavo net pranašų įsikišimo.

Čia, be abejo, didelės įtakos turėjo aplinka. Abraomas, prieš ateidamas į Chanaano žemę, gyveno Mezopotamijoj, stab-

schen Behauptung vollends Todesstosz".

[9]) Plg. W. Schmidt. Der Ursprung der Gottesidee, 5 tom., Münster i. W., 1926—1934; H. Pinard de la Boullaye. L'Etude comparée des religions 3, 2 tom., Paris, 1929; A. Le Roy. La Religion des Primitifs 5, Paris, 1925; Les Pygmées, Tours, 1905.

[10]) R. A. S. Macalister. A. Century of Excavation in Palestine, London, 1930, 271 ss.

meldžių tarpe. Tai nepasiliko be įtakos jo giminei. Antai, jo ir brolio Nakoro tėvas Tarė tarnauja tuomet svetimiems dievams (Joz. XXIV, 2), t. y. garbina dievaičius. Dar ir Nakoro sūnus Labanas turi savo dievaičius (therafim), kuriuos pasivagia išbėgdama su Jokūbu jo duktė Rakelė (plg. Pradž. XXXI, 19). Tiesa, Labano šeima dar tikėjo į tikrąjį Dievas (ten pat, 49 ir 53 eil.), bet tas tikėjimas jau buvo suteptas pagonių prietarais.

Šiuo atžvilgiu nieko prikišti negalima Abraomui, Izaokui ir Jukūbui. Jų tikėjimo į Dievą grynumas yra pavyzdingas. Pats Dievas prabildamas į išrinktosios tautos žmones, mėgsta užtat save vadinti Abraomo Dievu, Izaoko Dievu ir Jokūbo Dievu (Iš. III, 6, 15).

Negalima tačiau pasakyti tas pat apie grįžtančius izraelitus iš Egipto, kur jie turėjo progos ir laiko prisistebėti garbinimo stabų. Čia liaudis stabus laikė dievais, nepajėgdama atskirti atvaizdą nuo vaizduojamo dievo. Panašus pavojus gręsė ir išeinančiai iš Egipto Izraelio tautai. Visu griežtumu uždraudžiamas tad Jahvės paveikslas.

Bet tauta nepratusi atitrauktai galvoti. Taip sudvasinta religija jai sunkiai prieinanama. Štai kodėl prie pirmos progos, nesant prie jų Mozei, jie nusiliedina Jahvės paveikslą-veršį ir pradeda jį garbinti [11]). Tai buvo pradžia daugelio nukrypimų ypač vėlesniais amžiais, tautai jau gyvenant Palestinoj. Išlikusios kanaaniečių tautelės Žadėtojoj Žemėj ir garbinusios stabus taip smarkiai savo pavyzdžiu veikė Dievo tautą, kad ši jų įtakai neatsispyrė. Stabų tad garbinimas ir Izraelyje prasiplatino: pradėta garbinti kanaaniečių ir kitų kaimyninių tautelių dievai bei jų stabai [12]).

Stojo tada kovoti pranašai už Dievo teises ir tikėjimo grynumą. Kova buvo ilga ir atkakli, pasibaigus neklaužados tautos ištrėmimu į vergiją. Prasidėjo tada atpildo ir apsikuopimo nuo stabmeldystės metai. Po kiek laiko Kristus turėjo atskleisti religijos naujus horizontus ir padaryti ją Dievo garbinimu dvasioje ir tiesoje.

2. Dievo Kultas patrijarchų laikais

Dievo kultas patrijarchų laikais pasireiškia ypač aukų aukojime. Aukų aukojimas Dievui yra tiek senas dalykas, kiek pati žmonija. Šv. Raštas juk kalba apie tai jau pirmuose savo puslapiuose, aprašydamas kai kuriuos įvykius iš Adomo šeimos. Iš

---

[11]) P. Heinisch. Das Buch Exodus, Bonn, 1934, p. 230 s.

[12]) Fr. X. Kortleitner. De religione populari Isralitarum, Oeniponte, 1927.

linksmybių sodo pirmieji tėvai jau buvo išvaryti, kada jiems gimė Kainas ir Abelis, du labai skirtingų jausmų sūnūs. Šv. Raštas juodu nurodo kaip pirmus aukotojus atnašų Dievui. Nepasakyta tačiau, kad tada juodu būtų pirmą kartą aukoję. Gal tai buvo ne pirmas kartas, tik minimas faktas gal buvęs ryškesnis už kitus savo liūdnomis pasekomis, brolžudybe. Nepasakyta taip pat, kas paskatinęs juodu tas aukas aukoti. Iš paties teksto išsireiškimo, rodos, būtų galima išvesti, kad juodu tas aukas aukojo savo iniciatyva, pajutę vidinį reikalą nusilenkti Dievui darant Jam atnašas. Autorius šiuo reikalu taip išsireiškia: „Ir po daugelio dienų atsitiko, kad Kainas atnašavo Viešpačiui iš žemės vaisių dovanas — minhah. Taipogi ir Abelis aukojo iš savo bandos pirmuonių ir iš jų riebumo“ (Pradž. IV, 3 –4). Taigi iš teksto nematyti, kad Dievo apreiškimas būtų paakinęs juodu tas aukas daryti.

Ir šv. Tomas mano, kad nebuvę specialaus tiesioginio Dievo apreiškimo dėl aukų atnašavimo, bet įkvėpiami pamaldumo senuoliai darę tai, kas jiems atrodė tinkamu Dievui garbinti; tarp kitko ir aukas aukoję [13]). Atnaša ryškiai pavaizduoja žmogaus atsidavimą Dievui, ką, beabejo, jie norėję išreikšti. Tai turėdamas omeny, šv. Tomas ir priskiria aukų aukojimą įgimtajai teisei [14]). Bet jis prileidžia taip pat, kad kai kuriuos kulto veiksmus atlikinėti paveikęs pavyzdis asmenų turinčių pranašystės dvasią, kurie įkvėpimo veikiami įvedę į juos dalykų, turinčių galios vaizduoti ir Kristaus gyvenimo paslaptis [15]). Tai tipai mesijaniškųjų dalykų.

Dviejų brolių aukojami Dievui dalykai yra skirtingi. Kainas, kadangi jis buvo žemdirbys, atnašauja Viešpačiui dovanas iš žemės vaisių; Abelis, kadangi jis yra avių (ir ožkų, ebr. s'on) piemuo, aukoja iš savo bandos prieauglio. Bet šv. autorius pažymi, kad Abelio dovanos iš bandos buvo arba tai pirmuonės arba tai gyvulių riebumai, reiškia, rinktiniai dalykai, labiausiai brangi-nami. To tačiau autorius nepasako apie Kaino dovanas. Gal tai nebuvo pirmuonės, reiškia, mažiau vertingas dalykas Dievo akyse. Mat, Dievui paaukojant pirmuones, pirmutinius vaisius ir gyvulius, buvo ypatingai aiškiai pareiškiamos Dievo teisės į Jo kūrinius. Štai kodėl Dievas jas sau savinosi (Iš. XXII, 29; XXXIV, 19).

[13]) I—II, qu. 103, art. 1 ad 1.

[14]) „Ex naturali ratione procedit, quod homo quibusdam sensibilibus rebus utatur offerens eas Deo in signum debitae subiectionis et honoris, secundum similitudinem eorum, qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem dominii: hoc autem pertinet ad rationem sacrificii, et ideo oblatio sacrificii pertinet ad ius naturale“. II—II, qu. 85, art. 1.

Kas Dievui tų dalykų paaukoti nenorėjo, tarsi norėjo paneigti tas Dievo teises, ir, beabejo, toks Dievo palankumo pelnyti negalėjo. Štai kodėl veikiausiai Dievas nepažvelgė nei į Kainą nei į jo šykščiai atnašaujamas aukas, kai tuo tarpu „Viešpats pažvelgė į Abelį ir į jo dovanas“ (Pradž. IV, 4). Beabejo, gilaus tikėjimo įkvėpiamas, giliau atjausdamas Dievo teises jis aukojo Dievui geresnes savo bandos dalis. Tai aiškiai pripažįsta šv. Povilas savo laiške Žydams (XI, 4): „Tikėjimu Abelis atnašavo Dievui gausesnę (geresnę) auką negu Kainas, ir juo jis gavo liudijimą esąs teisus, Dievui liudijant apie jo dovanas“.

Kaip Dievas paliudijo apie Abelio dovanas, kaip pareiškė savo pasitenkinimą jomis, nėra žinoma. Teodocijonas, Chryzostomas, Jeronimas, Ekumenijus, Primasius ir daugelis vėlesnių mokslininkų mano, kad tai nurodžiusi krintanti iš dangaus ugnis, kuri sunaikino auką, kaip tai ne kartą yra atsitikę ir vėlesniais laikais, pav. su Aarono auka (Kun. IX, 24), Gedeono (Teis. VI, 21), Dovido (1 Kron. XXI, 26), Elijo (3 Kar. XVIII, 38) ir kt. Bet tai galėjo būti tik ypatinga Dievo palaima Abelio darbams [16]).

Iš visa ko atrodo, kad ne auka palenkė Dievą būti maloningu Abeliui, bet, priešingai, Abelio asmuo palenkė Dievą maloniai pažvelgti į jo auką. Kadangi Abelis buvo Dievui malonus dėl savo gilaus religinio nusiteikimo, — tai parodo juk ir jo aukos gausumas, — Dievas maloniai pažvelgė ir į jo auką. Atrodo, kad tekste ne be tikslo pažymėta Dievo pažvelgimų ir nepažvelgimų tvarka. „Viešpats pažvelgė į Abelį ir į jo dovanas; o į Kainą ir į jo dovanas nepažvelgė“ (Pradž. IV, 4—5). Kadangi Kainas buvo Dievui nemalonus, Jis nepažvelgė nė į jo auką. Taigi, Kaino asmuo, o ne jo aukos rūšis nustatė Dievą prieš jo auką.

Šią mintį paremia ir tolimesnis tekstas.

Kada Kainas išvydo, kad jo aukos Dievas nepriėmė, įpyko, net jo veidas pasikeitė. Dievas jį perspėja tada: „Argi, jei gerai darai, negausi užmokesnio?“ (Pradž. IV, 7), t. y. ar nebūsi išklausytas, ar tavo aukos nebus priimtos? Suprantama, tada jį Dievas išklausys; bet dabar jo blogas nusiteikimas kaltas, kad paliko neišklausytas. Jis vistik privalo viešpatauti ant pageidimų, kurie kyla jame (Pradž. IV, 7). Tai laidas būti Dievo priimtam. Kartu yra tai pamokymas mums, kad Dievas neteikia jokios vertės jam daromoms medžiaginėms dovanoms, jei jos nebus palydėtos nuo-

---

15) I—II, qu. 103, art. 1.

16) P. Heinisch. Das Buch Genesis, Bonn, 1930, 144; A. Schaefer. Der Hebräerbrief, Münster i. W., 1893, 295.

lankaus vidinio atsidavimo. Kitaip sakant, išorinis kultas nebus Dievui malonus, jei jis nebus vidinio kulto išraiška [17]).

Kaino ir Abelio Dievui daromų aukų pavadinimas „dovana" mums padeda susivokti jų prasmėje ir esmėje. Nors tai buvo dvi skirtingos aukų rūšys, kruvina ir nekruvina auka, vistik abi pavadinamos vienu vardu, dovana-minhah. Žinome dovanos tikslą. Tai mums prielankiai nuteikti tą, kuriam dovanos yra duodamos. Valdovui atnešama dovana bus išraiška mūsų vidinio nusilenkimo, atsidavimo jam. Dievui įteikiama dovana išreikš mintį, kad Jis yra mūsų Viešpats, mūsų Leidėjas ir mūsų tikslas. Kartais dovana yra daroma su tikslu permaldauti ką nors. Taigi ir religinėj srity kartais bus aukojamos aukos Dievui su tikslu Jį permaldauti už padarytus dieviško Majestoto įžeidimus.

Mintis, kad Dievui daroma auka yra dovana, mums pagelbsti išrišti klausimą, ar aukojamo daikto sunaikinimas yra esminis aukai dalykas, ar visai pripuolamas. Šis klausimas yra didelės teologinės reikšmės ir neišvengiamai su juo tenka susidurti kalbant apie šv. Mišių aukos esmę. Jei aukojamo daikto sunaikinimas (destructio, immolatio) yra esmės dalykas, tai tokį sunaikinimą reikia rasti ir Mišiose. Bet Mišių aukoje atnašaujamas pats Kristus. Apie kokį tačiau Kristaus sunaikinimą gali čia būti kalba? Negalint prileisti, kad būtų „immolatio realis", kai kurie tvirtina, kad yra bent „immolatio mystica". Ir kitaip bandyta šį opų klausimą išrišti [18]).

Mums rodos, kad aukojamojo dalyko sunaikinimas nėra esminis, bet visai pripuolamas dalykas. Juk dovanos paskirtis yra pasiekti adresatą, o ne būti sunaikinama. Tai lengva padaryti, kai dovana aukojama žmogui; ji įteikiama tiesiog į rankas. Bet jau kitas klausimas, kai ji adresuojama Dievui. Dievas juk yra dvasia. Ieškota tad kitokių kelių tą medžiaginę dovaną Dievui pasiųsti. Ir kaip religijų istorija rodo, geriausias tos medžiaginės dovanos sudvasinimo būdas rastas yra sudeginimas. Auka tada malonaus kvapo pavidale pasiekia Dievą. Tai ypač aiškiai matyti Noės aukoje (Pradž. VIII, 21).

Šią nuomonę paremia ir religijų istorija. Šiuo reikalu ji nu-

---

[17]) A. Médebielle. L'Expiation dans l'Ancien Testament. Vol. I. L'Ancien Testament, Rome, 1924, 14 s.

[18]) Plg. M. de la Taille. Mysterium Fidei. De augustissimo Corporis et Sanguinis Christi sacrificio atque sacramento, Parisiis, 1921, editio altera 1924, XV—664; M. Lepin. L'Idée du Sacrifice de la Messe d'après les théologiens depuis l'origine jusqu' à nos jours, Paris, 1926, X—915.

rodo faktų iš gyvenimo pirmykščių tautų, kurios minta vaisiais, žolėmis ir iš medžioklės. Pjauti gyvulys jiems yra visiškai profaniškas dalykas. Dievybei jie aukoja kai kurias papjauto gyvulio dalis, jas išskiriant iš naudojimo ir numetant šalin. Kartais šios dalys sudeginamos. Bet atrodo kad tai daroma vėlesnio poveikio įtakoj [19]).

Daryti sugretinimus Senojo Įstatymo aukų su dabar daromomis ypač primityviškųjų tautelių mus skatina jų bendra vedamoji mintis, noras, būtent, išoriniai pareikšti, kad Dievas yra jų Viešpats ir Valdovas. Aukojant Dievui dovanas nusilenkiama jam kaip pasaulio Kūrėjui ir visa ko tikslui. Tai ypač ryšku pirmuonių aukoje, kur Dievo teisės ypatingai pažymimos. O reikia pabrėžti, kad pirmuonių aukos dar ir šiandien aukojamos pirmykščių tautelių, pav. pigmiejų, kaip kadaise ir Abelis pirmones aukojo [20]).

Reikia dar pažymėti, kad Kaino ir Abelio aukos buvo privatiškos: vienas ir kitas jas aukojo savo vardu, neatstovaudami jokį žmonių susibūrimą. Tad dar netenka juodu pavadinti kunigais.

Kita šv. Rašte minima Dievui atnaša yra Noės auka. Autorius taip ją aprašo: „Noė pastatė Viešpačiui altorių ir ėmęs iš visų nesuteptų galvijų ir paukščių aukojo ant altoriaus deginamas aukas. Ir Viešpats užuodė meilų kvapą ir tarė: Niekuomet nebeprakeiksiu daugiau žemės dėlei žmonių; nes žmogiškos širdies jausmas ir mintis palinkę į piktą iš jos jaunystės; taigi, aš nebeištiksiu visokios gyvos esybės, kaip esu padaręs. Visą laiką, kolei žemė pateks, nesiliaus buvę sėja ir pjūtis, šaltis ir šiluma, vasara ir žiema, naktis ir diena" (Pradž. 8, 20—22).

Altorius čia pirmą kart minimas šv. Rašte. Atrodo tačiau, kad aukas atnašauti ant altoriaus ne Noės išradimas, bet sena praktika, siekianti žmonijos ir aukų pradžią [21]). Ir vėliau visos Dievui daromos aukos yra atnešamos ant altoriaus. Jis jas priima Dievo vardu, tarsi jo vietininkas.

---

19) Plg. W. Schmidt. Notions générales sur le sacrifice dans les cycles culturels. Compet-rendu de la Semaine d'Ethnologie Religieuse, III session tenue à Tilbourg 1922, Enghien, 1923, 236 s.; Ethnologische Bemerkungen zu theologischen Opfertheorien, Moedling bei Wien, 1922.

20) W. Schmidt. Notions générales sur le sacrifice dans les cycles culturels, op. c. p. 233; Ethnologische Bemerkungen zu theologischen Opfertheorien, 18; Lemonnyer-Schmidt. La révélation primitive, Paris, 1914, 186; Mgr. La Religion des Primitifs 5, Paris, 1925, 313 s.; Les Pygmées, Tuors, 1905, 176 s.

21) E. Palis. Noé. Dictionnaire de la Bible de Vigouroux, t. IV, kol. 1664; P. Renard Autel, ten pat, t. I, kol. 1266.

Noės atnaša buvo deginamoji auka (olah, holocaustum). Šios rūšies aukos visiškai sudeginamos ant altoriaus Dievo garbei. Yra tačiau ir kitokių aukų, kurių dalį pats aukotojas pasilaiko sau. Apskritai aukose svarbų vaidmenį vaidina kraujas, pilamas ar šlakštomas ant altoriaus. Be abejo, ir Noės aukoje jis buvo ten supiltas kaip gyvybės dovana gyvybės leidėjui. Kaip kraujas, taip ir papjautų gyvulių mėsa buvo sudėta ant altoriaus ir sudeginta. Gyvuliai tačiau aukojami ne bet koki, bet tik nesutepti, ir nesutepti paukščiai, t. y. kurių mėsą galima valgyti [22]. Kaipo gyvybės davėjui, Dievui aukojama pati gyvybė po kraujo simboliu; bet taip pat jam aukojama ir tai, kas tą gyvybę palaiko, būtent, maistas. Tuo pareiškiama, kad nuo Dievo priklauso ir mūsų gyvybė ir jos palaikymas. Tai ypač dabar turėjo atjausti Noės šeima, išgelbėta nuo pražūties taip stebuklingu būdu.

Visos šios atnašos aukojimo aplinkybės rodo, kad ji buvo daroma su tikslu padėkoti Dievui už jų šeimos išgelbėjimą nuo tvano, permaldauti taip pat už žmonijos nuodėmes ir melsti apsaugos nuo panašios nelaimės ateity. Ir ši jų malda buvo išklausyta. „Viešpats, rašo autorius, užuodė meilų kvapą ir tarė: Niekuomet nebeprakeiksiu daugiaus žemės dėliai žmonių“ (Pradž. 8, 21).

Nereik tačiau šios aukos vertę Dievo akyse perdėti. Ji buvo jam maloni dėl to, kad buvo daroma žmogau teisaus ir tobulo (plg. Pradž. 6, 9). Pati medžiaginė dovana Dievui tiek tėra brangi, kiek ji išreikia aukotojo vidinius jausmus. Šiaip ji be vertės. Tik reik pažymėti, kad šv. autorius čia išsireiškia apie Dievą labai antropomorfiškai. Bet mums tai nekliudo tikrą aukos prasmę suvokti.

Reik dar pabrėžti, kad Dievas pasižada saugoti žmoniją nuo panašios nelaimės ateity ne tiek dovanos brangumo skatinamas, kiek savo gailestingumo ir gerumo vedamas, ypač turint omeny kaip silpna žmogaus prigimtis ir į piktą palinkusi. Tai aiškiai matyti iš šv. teksto: „Niekuomet nebeprakeiksiu daugiaus žemės dėliai žmonių, nes žmogiškos širdies jausmas ir mintis palinkę į piktą iš jos jaunystės; taigi, aš nebeištiksiu visokios gyvos esybės, kaip esu padaręs“ (Pradž. 8, 21).

Šioj aukoj jau yra daugiau oficialumo. Ją aukoja pati šeimos galva, be abejo, vardu visos šeimos. Ši praktika išliko iki

---

[22]) S Many. Animaux impurs, op. c. t. I, kol. 613; Couppens. De Historia Primaeva, Romae, 1934, 290.

buvo įsteigtas kunigų luomas, kuriam buvo tada specialiai pavesta rūpintis aukomis.

Tikriausiai ir laikais po Noės buvo atnašaujamos aukos ir, reik manyti, gana dažnai, nors šv. Raštas nieko apie tai nesako. Juk religinis jausmas giliai įsišaknijęs žmogaus širdyje ir niekuomet jis negalėjo būti užgniaužtas, nežiūrint įvairių nukrypimų, kurie yra galimi ir kurių tikriausiai yra buvę. Tai gali paliudyti ir tautos, kurioms teko gyventi toliau nuo apreiškimo šaltinių. Dabar atkasamos jų kulto vietos mums aiškiai sako, kad Dievybė nebuvo jų užmiršta.

Žmonija po tvano platinosi greit. Kūrėsi miestai, valstijos, augo tautos. Pagaliau prisiartino laikas, kada Dievas buvo pasiryžęs vykdyti žmonijos išganymo planą. Norėdamas paruošti tautą, iš kurios turės kilti Išganytojas, jis iškviečia iš Chaldiejos į Chanaano žemę Abraomą. Iš jo turės kilti didelė tauta, skaitlinga kaip žemės dulkės, kaip dangaus žvaigždės, ir visos žemės giminės turės būti palaimintos jame (Pradž. 12, 3). Tiesa, jis buvo klajoklis Chanaano žemėje, bet ją turėjo paveldėti jo ainiai. Šiame krašte ir iš šios Dievo išrinktosios tautos turės kilti ir pasaulio Išganytojas.

Atėjęs iš Chaldiejos, Abraomas apsistoja Sicheme. Čia jam pasirodo Viešpats ir sako: „Šitą šalį aš duosiu tavo ainiams“ (Pradž. 12, 7). Abraomas tada, dėkingumo paskatintas, čia pastato Jahvei altorių. Ir, be abejo, ant jo paaukojo Dievui auką. Tiesa, pačiam tekste kalbama tik apie pastatymą altoriaus ir nieko nesakoma apie aukos aukojimą ant jo. Atrodo tačiau, kad autorius aukos atnašavimą suponuoja. Altorius juk kaip tik statomas aukai priimti [23].

Pasislinkęs kiek į pietus ir ištiesęs savo šėtrą tarp Betelio ir miesto Hai, jis vėl stato Viešpačiui altorių ir šaukiasi į jo vardą (Pradž. 12, 8). Čia vėl pasirodo gilus Abraomo religingumas ir dėkingumas už jam teikiamą globą; bet kartu yra tai maldavimas ir tolimesnės globos.

Kada Abraomas sugrįžo iš Egipto ir, dėl kilusių vaidų tarp jo ir Loto piemenų, persiskyrė su Lotu, Viešpats atnaujina jam savo pažadus: „Pakelk savo akis ir pažvelk iš vietos, kurioje dabar esi, į šiaurę ir į pietus, į rytus ir į vakarus. Visą žemę, kurią matai, aš duosiu tau ir tavo ainiams. Ir aš padauginsiu tavo ainius kaip žemės dulkes“ (Pradž. 13, 14—16). Dėkingas už šiuos pažadus Abraomas vėl stato Viešpačiui altorių (ten pat, 18 eil.) ir aukoja jam aukas.

---

[23]) Heinisch. Das Buch Genesis, 210.

Ir Viešpačiui darant sandorą su Abraomu neapsieinama be aukos (Pradž. 15).

Viena charakteringiausių Abraomo aukų yra sūnaus Izaoko aukojimas ant Morijos kalno. Tai neparrastas jo pamaldumo ir klusnumo Dievo balsui pavyzdys! Kad jisai buvo klusnus Dievo balsui jau matyt ir iš to, kad Dievo liepiamas jis apleido savąjį kraštą ir ėjo į svetimą žemę, nežinodamas kur eina. Bet šis jo klusnumas turėjo dar ryškiau pasireikšti naujam bandyme, kurį Dievas jam rengė. Tai pareikalavimas paaukoti jam savo sūnų, sudeginant jį ant altoriaus. „Dievas tarė: Imk savo vienatinį sūnų Izaoką, kurį myli, ir eik į ragėjimo žemę (ebr. į Morijos žemę), ir tenai jį paaukosi kaipo deginamąją auką ant vieno iš kalnų, kurį aš tau nurodysiu“ (Pradž. 22, 2).

Be abejo, šis įsakymas skaudžiai palietė Abraomą, kadangi Dievas pareikalavo iš jo vienatinį ir mylimą sūnų, kuriame jis buvo sudėjęs visas savo senatvės ir ainijos viltis. Bet ir šiuo atveju jis yra nuostabiai klusnus. Nelaukia net ryto, bet keliasi nakčia ir ruošiasi kelionei. Ir kada po trijų dienų kelionės pasiekia Dievo nurodytąją vietą ir, pasistatęs ant kalno altorių, padeda ant jo surištą savo sūnų Izaoką, pasiruošęs jį žudyti, Dievo angelas, šaukdamas iš dangaus, sulaiko jo iškeltą su peiliu ranką: „Netiesk savo rankos ant vaiko, ir nieko jam nedaryk, sako jis jam; dabar žinau, kad bijaisi Dievo ir nepasigailėjai savo vienatinio sūnaus dėlei manęs“ (ten pat, 12 eil.). Pamatęs tada aviną, įsipainiojusį ragais erškėtyne, paaukoja jį kaipo deginamąją auką savo sūnaus vietoje.

Visai nenuostabu, kad po šios aukos, po šio nuostabaus Abraomo nusilenkimo Dievo valiai, Viešpats jį gausiai palaimina, pridėdamas net priesaiką: „Aš prisiekiau pats per save, sako Viešpats; kadangi tu padarei tą dalyką ir nepasigailėjai savo vienatinio sūnaus dėl manęs, aš tave palaiminsiu ir padauginsiu tavo ainiją kaip dangaus žvaigždes ir kaip smiltis, esančias ant jūros kranto; tavo ainija paveldės savo neprietelių vartus, ir tavo ainijoje bus palaimintos visos žemės tautos, kadangi tu buvai paklusnus mano balsui“ (Pradž. 22, 16—18). O šv. Povilas dėl šio įvykio ypač giria Abraomo tikėjimą: „Tikėjimu Abraomas atnašavo Izaoką, kada buvo mėginamas, rašo jisai savo laiške Žydams, ir aukojo savo vienatinį sūnų tas, kurs buvo gavęs pažadėjimus, kuriam buvo pasakyta: Izaoke, bus tau pavadinta ainija; nes jis manė, kad Dievas gali prikelti ir iš numirusių“ (Žyd. 11, 17—19).

Šis įvykis mums aiškiai rodo, kad Dievas turi teisės pareikalauti iš mūsų aukoti jam tai, kas mūsų širdžiai yra brangiausia. Juk jis yra mūsų Viešpats. Bet kadangi daugiausia reikšmės jis teikia mūsų vidaus nusiteikimams, tai išorinis veiksmas jam yra antraeilis dalykas ir dažnai nereikalaujamas. Taip ir šiuo atveju. Dievas tenkinasi Abraomo paaukojimu dvasioje savo sūnaus, atleisdamas jį nuo realaus atnašavimo. Tuo pat Dievas norėjo pamokyti, kad nors jis ir užgiria taip kilnaus žmogaus jausmus, net tokio vidinio nusiteikimo reikalauja, vis tik jis nenori, kad jam būtų aukojamos žmogiškos aukos.

Ši pamoka buvo ypač reikalinga Chanaano žemėj, kur žmogiškos aukos, ypatingai vaikai buvo aukojami įvairiems baaliams [24]). Deja, ši pamoka greit išdilo iš izraelitų atminties. Atsikėlę iš Egipto į Chanaano žemę, jie greit pradėjo sekti žiauriu kaimynų pavyzdžiu. Turėjo įsikišti net pranašai, nors jų balsas ne visuomet buvo išgirstas [25]). Tiesa, šias aukas jau buvo griežtai uždraudę Kunigų knyga (XVIII, 21; XX, 2–5) ir Atkartotas Įstatymas (XII, 31; XVIII, 9—10). Bet vis tik kaimyninių tautų pavyzdys stipriau veikė už bet kokį draudžiantį įstatymą, ir ilgam laikui giliai įsišaknijo Dievo tautoje. Ir Jeftės auka gerai suprantama šioje nelemtoje įtakoje [26]). Vis tik, reik pripažinti, kad žmonių aukos buvo daromos tik labai sunkiose valandose (plg. Mik. VI, 7).

Kalbant apie Abraomą, tenka prisiminti ir Melkizedeką, Salemo karalių, kurio meteorišką pasirodymą istorijoje gražiai išnaudoja šv. Povilas savo laiške Žydams, pavadinęs Kristų kunigu per amžius Melkizedeko būdu (Žyd. V, 10; VI, 20; VII, 1—17),

Kada, būtent, nugalėjęs Kodorlaomorą ir tris jo sąjungininkus, Abraomas grįžo su dideliu karo grobiu, jį pasitikti išėjo Salemo karalius Melkizedekas, Aukščiausiojo Dievo kunigas. Atnašaudamas duoną ir vyną,—nes jis buvo Aukščiausiojo Dievo kunigas, pažymi šv. Raštas,—jis laimino Abraomą sakydamas: „Tebūna Abraomas palaimintas Aukščiausiojo Dievo, sutvėrusio dangų ir

---

24) Nikel. La religion d'Israël, Christus 4, Paris, 1923, 867; H. Vincent. Canaan d'après l'exploration récente, Paris, 1907, 188 s.

25) Plg, 2 Kar. XXI, 6; XXIII, 10; Jer. VII, 31; XIX, 5; XXXII, 35; Ez. XVI, 20—21; XXIII, 37; Iz. LVII, 5; Ps. CV, 37 s.

26) A. Grigaitis. Senojo Įstatymo Problemos, t. II, Kaunas, 1925, 59—71; Heinisch. Genesis, 266 s.; E. König. Geschichte der alttestamentlichen Religion 4, Gütersloh, 1924, 219 s.; Fr. X. Kortleitner. Archaeologia biblica 2, Oeniponte, 1917, 308 s.; De religione populari Israelitarum, Oeniponte, 1927. 36 s.

žemę, ir pašlovintas teesie Aukščiausias Dievas, kurs davė į tavo rankas neprietelius". Ir prideda šventasis autorius: „Ir Abraomas davė dešimtinę iš visų dalykų" (Pradž. XIV, 18—20). Šv. Raštas apie Melkizedeką daugiau nieko nesako. Nenurodo nei jo tėvo nei motinos, nei jo giminės; nenurodo nei jo dienų pradžios nei gyvenimo galo. Tai neįprastas šv. Raštui vaizdavimo būdas. Taigi Melkizedekas vaizduojamas tarsi nežemiška būtybė, gyvenanti amžinai.

Salemas, kurio karaliumi pažymimas esąs Melkizedekas, yra ne kas kita kaip Jeruzalės miestas. Jeronimas manė, kad tai esąs miestelis netoli Skitopolio. Bet dėl to tenka labai abejoti. Įvairūs daviniai stovi už Jeruzalės miestą. Pirmiausia tai tenka išvesti iš Ps. LXXV (ebr. LXXVI) 3: „Jo vieta prirengta ramybėje (ebr. bhešalem, t. y. Saleme), ir jo buveinė ant Siono". Remiantis psalmės eilučių paralelizmu, tenka išvesti, kad Salemas ir Sionas yra tas pats miestas. Tad Vulgata visai be reikalo išvertė senovinį Jeruzalės vardą Šalem.

Šios išvados prieinama, nors ir netiesioginiai, remiantis Ps. CIX (ebr. CX), 2, 4 eilutėmis. Kristus, kurio tipas yra Melkizedekas, čia nurodomas esąs įstatomas karaliumi ant Siono. Taigi ir Melkizedekas buvo karaliumi ant Siono, anksčiau Salemu vadinamo. Be to, Tell el-Amarnos laiškuose (iš XIV šimtmečio prieš Kr.) Jeruzalė vadinama Urusalim, kas asiriškai reiškia Salimo arba ramybės miestas. Pagaliau tenka dar pažymėti, kad Salemas yra prie Karalių slėnio, kas tinka labiau Jeruzalės miestui, nuo kurio į rytus yra Kedrono slėnis. Atrodo taip pat, kad Abraomą pasitiko (17 eil.) netoli jo namų, Hebrono. Tai irgi paremtų mūsų nuomonę, kad Salemas, kurio karaliumi buvo Melkizedekas, yra dabartinė Jeruzalė [27]).

Keliamas taip pat klausimas dėl Melkizedeko asmens. Kai kurie senovės žydai manė, kad tai buvęs Semas, Noės sūnus [28]). Mat, prieš Aaroną esamu papročiu kunigo pareigas eidavę pirmgimiai. Origenas ir Didimas manę, kad tai buvęs angelas [29]), o kiti aiškina, kad tai buvusi įsikūnijusi šv. Dvasia, Dievo Sūnus ar kas kita [30]). Vienintėlė tačiau patikima nuomonė yra tų, kurie

---

27) Heinisch. Genesis, 221; Simón-Prado. Praelectiones biblicae ad usum scholarum. Novum Testamentum, t. II, Taurini, 1930, 416 s.

28) Epifanijus. Haer. 55, PG. 41, 979.

29) Jeronimas. Ad Evangelium, ep. 73.

30) G. Bardy. Melchisédech dans la tradition patristique, Revue biblique, 35 (1926) 496—509; 36 (1927) 25—45.

mano, kad Melkizedekas yra buvęs kanaanietis, karalius Jeruzalės, kuri tada vadinosi Salem, paskiau Jebus ir pagaliau Jeruzalė. Jo ir vardas yra kanaanietiškas (plg. Joz. X, 1, kur kanaanietiškos Jeruzalės karalius vadinamas Adonisedekas). Tiesa, vardas yra semitiškas, bet juk ir kanaaniečių kalba priklauso semitiškųjų kalbų giminei [31]).

Nenuostabu, kad Melkizedekas yra kartu karalius ir kunigas. Senovėje šios pareigos būdavo dažnai sujungiamos. Antai, Egipte faraonas buvo skaitomas vyriausiuoju kunigu, nors kulto pareigas atlikdavo kiti kunigai, jo pavaduotojai. Pas sumėrus karališkoji ir kunigiškoji valdžia taip pat telkėsi vienam asmeny. Babilonijoj ir Asirijoj, kur kunigo pareigas eidavo tam pašvęstas atskiras luomas, valdovai vis tiek sau pasilaikė kunigo titulą. Veik nė vienas iš senesniųjų Asirijos valdovų, išskaičiuodami savo titulus, neapsieina nepaminėjęs ir savąjį kunigo titulą. Itobalas, Tyro karalius, buvo Astartės kunigas. Jetro, Mozės uošvis ir madianitų šeikas, buvo savo giminės kunigas (plg. Iš. II, 16; III, 1). Taigi be jokio pagrindo Wellhausenas tvirtina, kad Melkizedekas esąs tik išgalvotas paveikslas vyriausiojo žydų kunigo, atsiradusio tik po nelaisvės, ir tyčia nukeltas į Abraomo laikus. Nežiūrint to, kad galima įrodyti kunigystės buvimą ir laikais prieš nelaisvę, visai nesuprantamas tačiau būtų žydų pasirinkimas savo vyriausiojo kunigo tipu kanaaniečio, apskritai taip žydų nekenčiamo, kuriam jų patrijarchas net taip didžią pagarbą būtų pareiškęs. Taigi Melkizedeko asmens istoriškumui nieko negalima prikišti [32]).

Reikia pažymėti, kad Melkizedekas buvo vieno tikrojo Dievo garbintojas. Jis nurodomas juk kaip kunigas Aukščiausiojo Dievo (El eljon) taigi vienintėlio tikrojo Dievo. Pats Melkizedekas jį vadina dangaus ir žemės Kūrėju (19 eil.), o Abraomas dangaus ir žemės Valdovu (22 eil.). Taigi ne tik Abraomo šeimoje, bet dar ir kitur buvo išlikęs vieno tikrojo Dievo pažinimas ir garbinimas, nors, tiesą pasakius, tai buvo retenybė.

Ateidamas pasitikti grįžtančio Abraomo, Melkizedekas atsinešė duonos ir vyno. Kuriam tikslui? Juozapas Flavius [33]) sako, kad Melkizedekas tuo norėjęs pavaišinti iš karo grįžtančius pavargusius Abraomo karius. Filonas [34]) mano, kad Melkizedekas

---

[31]) P. Dhorme. La langue de Chanaan, Revue biblique, 1913—1914.

[32]) Heinisch. Genesis, 221.

[33]) Ant. I, 10, 2, 181.

[34]) De Abr. 135.

aukojęs iš duonos ir vyno pergalės auką. Tėvai ir Bažnyčios rašytojai, pradedant Klemensu Aleksandriečiu, taip pat mano, kad Melkizedekas aukojęs auką, kuri yra kartu figūra aukos tikrojo Melkizedeko, Kristaus, tai yra figūra šv. Mišių, kur taip pat aukojama duona ir vynas. Šv. Mišių kanone (maldoje „Supra quae") toks pat įsitikinimas pareiškiamas: „quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam". Ar tikrai tačiau Melkizedekas aukojo duonos ir vyno auką?

Šiam įrodyti patiekiami šie argumentai: žodis jas'a (exiit, egressus est, prodiit, ortus, exortus est) hifil formoje hosi' (eduxit, extulit, extraxit, produxit, išvedė, išėmė, išnešė, atnešė) čia imamas prasme „aukoti", kadangi Abraomui maistas nebuvo reikalingas, galėdamas maitintis iš karo grobio, kuo faktinai jis ir pasinaudojo (24 eil.). Šią prasmę paremia ir žodelis „nes": „nes jis buvo Aukščiausiojo Dievo kunigas". Kunigiško titulo pabrėžimas yra pilnai vietoje tik tuomet, jei „hosi" aiškinamas aukojimo prasme.

Vistik reik pažymėti, kad šie argumentai nėra visai griežtai įtikinanti. Pirmiausia, kad duona ir vynas gali būti tik maistas kelionei (Atk. XXIX, 6; Joz. IX, 4—5; Teis. XIX, 19). Žodis „hosi" — atnešė, išnešė, ir tt. — nėra koks terminas aukojimui pažymėti, bet šiaip plačiai ir įvairiai vartojamas: Viešpats „išvedė" Izraelio sūnus „iš" Egipto (Iš. XII, 51); jis „leidžia" kaip šviesa pasirodyti žmogaus teisumui („Jis išves tavo teisybę kaip šviesą") (Ps. XXXVI, ebr. XXXVII, 6); žemė „išželdino" (išvedė lauk) žaliuojančią žolę (Pradž. I, 12); plg. Pradž. XXIV, 53; Iš. IV, 6 3 Kar. X, 29; Iz. LIV, 16. Kai kurie šio žodžio aukojimo prasmę nori išvesti iš Teis. VI, 18—19, bet ir be rimto pagrindo [35]).

Sakyti, kad Abraomui nebuvo reikalingi maisto produktai, turint su savim didžiulį karo grobį, iš kurio faktinai jo kariai ir mito (Pradž. XIV, 24), visai teisinga; bet ar tik tuomet kariams gali būti suruoštos vaišės, kai jie neturi nė plutos duonos su savim? Ar veikiau nepritiko kanaaniečiams dėkingumo vardan pavaišinti karius, nugalėjusius ir jų priešą? ir tai vynu bei šviežia duona? Palestinoje duona kepama tik tai dienai.

Pagaliau ir pasakymas: „nes jis buvo Aukščiausiojo Dievo kunigas" galima visaip aiškinti. Jei waw copulativum suprantama kaip nurodanti priežastį, kaip tai suprato Vulgata, tada būtinai reikia sutikti, kad Melkizedekas iš duonos ir vyno aukojęs auką.

---

[35]) Heinisch. Genesis, 222.

Bet šį sakinį galima jungti ir su sekančiu tekstu. Tada prasmė būtų ši: Kadangi Melkizedekas buvo Aukščiausiojo Dievo kunigas, jis Abraomą palaimino. Šiuo atveju Melkizedekas, kaipo karalius, Abraomą būtų pavaišinęs, kaipo kunigas, jį palaiminęs. Kuri šių dviejų prasmių yra priimtina?

Kunigo uždavinys yra aukas aukoti, ne laiminti. Jei Egipto faraonas ar Asirijos karalius aukoja aukas, tai dėlto, kad jis yra kunigas. Tas pat yra ir pas izraelitus. Kada Aaronas ir jo sūnūs buvo šventinami kunigais, už juos buvo aukojamos aukos. Bet kartą įšventinti, jau jie patys privalo tas aukas aukoti. Tai pirmutinė ir didžiausia jų pareiga. Tik išimtinais atvejais ir retai teisėjai ir pranašai (Samuelis, Elijas) aukas aukoja. Taigi jei ypatingu būdu čia pabrėžiama Melkizedeko kunigystė, tai turi būti sąryšy su aukos aukojimu, o ne dėlto, kad laimino Abraomą. Juk Jeruzalės bažnyčios pašventinimo metu žmones laimino ir Saliamonas (3 Kar. VIII, 55). Taigi Vulgatos paduodama prasmė yra tikroji ir Melkizedeko geste reik įžvelgti auką. Buvo tai pergalei pažymėti ir paminėti atnaša. Tokiomis progomis senovėje buvo labai įprasta aukas daryti. Kas liečia aukos medžiagą, tai reik pažymėti, kad duona ir vynas buvo naudojami kulte pas babiloniečius ir egiptiečius, juos aukojant dievams. Tokiu būdu ir Melkizedeko auka iš bendros aukų praktikos nesiskyrė [36]).

Gilinantis į atnašų aukojimą vėlesnėse kartose, randame tą pačią praktiką ir tą pačią vedamąją mintį. Jos aukojamos ar tai Dievui apsireiškus, ar tai kokiu nors apčiuopamu būdu parodžius savo globą žmonėms. Reiškia išviršiniam Dievo kultui ir toliau vadovavo tie pats pagarbos ir dėkingumo jausmai.

Antai, kada Dievas patvirtina Izaokui pažadus, kuriuos buvo davęs Abraomui, jo tėvui, ir Izaokas nepalieka Dievui kaltas: jis aukoja Jam auką (Pradž. XXVI, 25). Laimingai sugrįžęs iš Mezopotamijos, kur buvo nubėgęs vengdamas brolio keršto, Jokūbas nusiperka netoli Sikemo lauko, ant jo stato altorių ir aukoja Dievui auką (Pradž. XXXIII, 20). Paties Dievo įsakymu, kitą altorių jis pastato Betely, kur kadaisia jam buvo pasirodęs Viešpats sapne (Pradž. XXXV, 1). Dievas ir jam atnaujina pažadus. Už tai dėkingas Jokūbas, kurio vardas ir Izraelis, tuoj stato akmeninį paminklą ir aukoja ant jo liejamąsias aukas (Pradž. XXXV, 11—14). Sūnaus Juozapo pakviestas į Egiptą, apleisdamas Žadėtąją Žemę, Bersabėjoj jis vėl aukoja savo tėvo Izaoko Dievui

---

[36]) Heinisch. Genesis, 222 s.

aukas. Šia proga Dievas dar kartą jam atnaujina savo pažadus (Pradž. XXXXVI, s.).

Taip mes pasiekiam Mozės laikus. Šis Izraelio tautos išvaduotojas, išaugintas faraono rūmuose ir „išmokintas visos egiptiečių išminties“ (Apd. VII, 22), savo pasiuntinybei buvo paruoštas ypatingos Dievo Apvaizdos, kuri budėjo dėl savo išrinktosios tautos likimo. Jahvei paliepus, jis apleidžia madianitų šalį, grįžta į Egiptą ir prisistato savo tautai, išdėstydamas jai Dievo planus išgelbėti Izraelio tautą. Radęs pritarimo, kartu su broliu Aaronu jis eina pas faraoną reikalauti, kad išleistų tautą atnašas daryti: „Ebrajų Dievas mus pavadino, kad eitumėm trijų dienų kelią į tyrus ir atnašautumėm Viešpačiui, mūsų Dievui, auką, kad kartais mes nebūtumėm ištikti maru ar kalaviju“ (Iš. V, 3). Faraonas atsisako. Užtai devynis kartus iš eilės jo valstybę paliečia skaudi Dievo rykštė.

Prieš pat išvedant savo tautą iš Egipto, Dievas pamoko Mozę ir Aaroną paruošti Velykų avinėlį, Viešpaties perėjimo auką. Dešimtoje mėnesio abib (vėliau pavadinto nisan) dienoje reikia paimti avinėlį savo šeimoms ir savo namams ir jį užlaikyti iki 14 tos paties mėnesio dienos. Avinėlis turi būti be kliaudos, metinis; tomis pat sąlygomis galima imti ir ožiuką. Jo krauju jie privalo patepti abi adveriji ir viršuslenkstį namų, kuriuose jie valgys avinėlio mėsą iškeptą ant ugnies, su nerauginta duona ir laukiniais saločiais, persijuosę savo strėnas, su kurpėmis ant kojų su lazda rankoje ir skubiai. Jei kas iš avinėlio pasiliktų, turi būti sudeginta ugnyje (Iš. XII, 3—11).

Šie nurodymai pritaikinti specialiai Egiptui. Kitur Velykos švenčiamos kiek kitaip. Avinėlio kraujas, kuriuo dabar šlakstomos abi adveriji ir viršuslenkstis, bus kunigų pilamas prie deginamųjų aukų altoriaus, esančio prieš bažnyčią, nors jį papjauti tenka pačiam savininkui. Jam grąžinama ir avinėlio mėsa, išskiriant riebiąsias dalis, kurios sudeginamos ant altoriaus. Čia Egipte viskas tenka atlikti šeimos galvai. Krauju patepamos durys, visa mėsa suvalgoma.

Kokia prasmė šios kraujo apeigos? Tai Viešpaties perėjimo auka. Pats Jahvė tai paaiškina: „Kada jūsų vaikai jus klausia: Ką reiškia šita religinė apeiga? jiems sakysite: Yra tai Viešpaties perėjimo auka (zebhah pesah), kada aplenkė Izraelio sūnų namus Egipte, užmušdamas egiptiečius ir palikdamas nepaliestus mūsų namus“ (Iš XII, 26—27). Iš tiesų, tie namai, kurie buvo pažymėti avinėlio krauju, angelo naikintojo išliko nepaliesti, kai

tuo tarpu tą naktį mirė visi egiptiečių pirmgimiai. Šia proga reikia dar pažymėti, kad „avinėlio kraujas, kurs turėjo pašvęsti valgančius avinėlį ir apsaugoti namų pirmgimius nuo mirties, įvaizdina brangiausį Kristaus kraują, kurs šv. sakramentuose nuplauna nuo mūsų nuodėmes ir mums suteikia pašvenčiamąją malonę“ [37]), kitaip tariant, mus išgelbsti nuo amžinosios mirties.

Išėjęs iš Egipto, Mozė sutiko savo uošvį Jetro, madianitų kunigą. Papasakojus jam apie visus stebuklus, kuriuos Viešpats padarė išvedant savo tautą iš Egipto, Jetro pripažįsta Jahvės galybę ir aukoja jam „deginamąsias aukas ir atnašas“ (olah uzebhahim). Autorius dar prideda: „Ir atėjo Aaronas ir visi Izraelio vyresnieji valgytų duonos draug su juo Viešpaties akivaizdoje“ (Iš. XVIII, 12).

Čia minimos dvi aukų rūšys: deginamosios aukos, kuriose visa Dievui aukojama dovana tampa liepsnų maistu, ir atnašos, vadinamos dar ramybės arba dėkojimo aukomis, kuriose dovanos dalis grąžinama aukotojui ir yra suvalgoma šventam pokily. Panašiai įvyko ir Jetro atnašos proga: į šventąjį pokilį buvo pakviesti, be Mozės, Aaronas ir Izraelio vyresnieji.

Šios dvi aukų rūšys pateisina savo buvimą. Deginamoji auka Dievui aukojama su tikslu pareikšti jam pagarbos ir atsidavimo jausmus. Bet žmogaus širdy telkiasi ir kiti kilnūs jausmai; ir juos reikia pareikšti. Žmogus, būtent, jaučiasi Dievo bičiulis esąs, žino esąs Dievo laiminamas, gėrybėmis apipilamas. Štai kodėl žmogus jaučia pareigos pareikšti Dievui savo dėkingumą. Jo supratimu, tai tinkamiausiai gali padaryti Dievui daroma auka; todėl jis jas ir aukoja. Bet kadangi Dievas skaito žmogų savo bičiuliu, dalį iš jam daromos aukos jis grąžina pačiam aukotojui, tiesa, dalį jau pašvęstą, kadangi ji jau buvo Dievo nuosavybė. Žmogus tą dalį valgo, tarsi sėdėdamas prie Dievo stalo. Į šį šventąjį pokilį jis pasikviečia net savo artimuosius. Ir taip visi linksminasi, visi valgo prie Dievo stalo, „Viešpaties akyvaizdoje“, kaip išsireiškia šv. Raštas. Visai tad teisingai ši auka vadinama ramybės atnaša (hostia pacifica), nes žmogus esąs bičiulystėje su Dievu yra ramybėje su juo; be to, ramybės atnaša rūpinasi tą esamą ramybę su Dievu, bičiulystę, kaip tik išviršiniai išreikšti.

Šia proga tenka pažymėti, kad Dievui aukojama atnašos dalis nėra Dievui skiriamas maistas, kurio jis būtų reikalingas ir kuriuo jis pasinaudotų. Vis tik žmogus yra Dievo svečias ir

[37]) Arkiv. Skvireckas. Šventasis Raštas, I, Kaunas, 1913, 297.

valgo prie Dievo stalo, nes valgo Dievui paaukotus, taigi Dievo dalykus.

Kad aukojamos maisto dalys nėra aukojamos su tikslu Dievą maitinti matyti iš to, kad Dievui aukojama maisto dalis yra labai nežymi, nors, tiesa, yra geriausia, riebiausia. Šie dalykai yra veikiau Dievui aukojami su tikslu jam pagarbą, dėkingumą išreikšti. Gyvybės juk davėją tinka pagerbti tais dalykais, kurie tą gyvybę palaiko. Be to, jei ant altoriaus aukojamas kraujas, gyvybės davėjas pagerbiamas aukojimu pačios gyvybės, kurią vaizduoja ir atstoja aukojamas kraujas. Ši mintis aiškiai pabrėžta Kunigų knygoje (XVII, 11): „Kūno gyvybė yra kraujuje“ (yra kraujas, sako LXX: ἡ γὰρ ψυχὴ πάσης σαρκός αἷμα αὐτοῦ ἐστίν) ir aš jums jį daviau, kad juo permaldautumėte ant altoriaus už savo dūšias, ir kad kraujas būtų permaldavimas už dūšias“ (pl. Atk. XII, 23). Reik pripažinti, kraujo simbolizavimas gyvybės yra labai vykęs. Juk be jo gyvenimas nėra galimas. Štai kodėl aukojimas Dievui kraujo yra aukojimas gyvybės. Tiesa, ši aukojama gyvybė yra gyvulio gyvybė, už kurios išganymą ji aukojama. Išpiltas ant altoriaus gyvulio kraujas yra ten tarsi išlietas paties aukotojo kraujas.

Ši kraujo simbolika aiškiai pasireiškia ir sudaryme sandoros, kurios ryškiausias tipas yra Sinajaus sandora, sudaryta tarp Dievo ir Izraelio tautos. Šiuo tikslu Mozė pastatydino altorių su dvylika akmeninių šulų aplink, vaizduojančių dvylika Izraelio giminių. Jahvę atstovavo altorius. Taigi dvi dalys, sudarančios sandorą, stovėjo viena prieš kitą. Mozė parenka tada jaunikaičius iš Izraelio sūnų, kurie aukotų Viešpačiui deginamąsias aukas ir dėkojimo atnašas. Aukų kraują pats Mozė, tarpininkas Dievo ir tautos, surenka į indus. Jo pusę kaipo atnašą Jahvei, išlieja ant altoriaus, kitą pusę palikdamas šlakstymams. Ėmęs tada knygą, kurioj buvo surašyti visi sudaromos sandoros nuostatai (sefer habberith), skaitė iš jos miniai, kuri pažada Viešpačiui klusnumą: „Visa, ką Viešpats kalbėjo, padarysime ir būsime paklusnūs“ (Iš. XXIV, 7). Mozė tuomet, ėmęs kraują, apšlakstė juo tautą ir tarė: „Tasai yra kraujas sandoros, kurią Viešpats su jumis padarė apie visa tai, kas pasakyta“ (Iš. XXIV, 8). Taigi šlakstomas kraujas sujungė tautą su Dievu, įpareigodama abi šalis prieš viena kitą: tauta žada paklusnumą ir ištikimybę Dievui ir jo įstatymams, o Viešpats žada ypatingą globą savo tautai [38]).

---

[38]) E. König. Geschichte der Alttestamentlichen Religion 4, Gütersloh, 1924, 213 s.

Tada, dar labiau norėdamas pabrėžti realumą sudarytosios sandoros su Izraelio tauta, jos atstovams, Aaronui, Nadabui, Abijui ir septynioms dešimtims iš Izraelio vyresniųjų, Viešpats leido pasirodyti jo akyvaizdoje. Jie visi tad lipa į kalną, nuo kurio iki šiol turėjo laikytis atstu, ir čia išvysta Viešpatį Dievą". „Jie matė Dievą, ir valgė ir gėrė", sako šv. Raštas. Pamatę Dievą, jie, be abejo, nulipo nuo kalno ir visi dalyvavo dėkojimo aukų pokilyje [39]), vis labiau pabrėždami ir stiprindami savo ryšius su Dievu.

Apeigos sudarant sandorą, sąjungą, kraujo pagalba yra įdomios savo simbolizmu. Vėliau ir Kristus, sudarydamas naująją sandorą (plg. Mt. XXVI, 28; Lk. XXII, 20), ją užantspauduos savo krauju, kuris sujungs jį nenutraukiamais ryšiais su jo įsteigta Bažnyčia.

Šios apeigos šaknų ir minties, kad kraujas sujungia du žmones, dvi šalis, reikia ieškoti gilioj senovėj, ypač pas semitus, kur ji buvo plačiai žinoma [40]). Pradžioje semitų tautelės gyveno atskirai gentimis. Dažnai jos kovojo tarp savęs, bet vienos ir tos pačios genties narių tarpe buvo tvirta vienybė. „Visi tos pačios genties nariai save laikė ainiais to paties protėvio, rašo Médebielle; jie save skaitė sūnumis to paties tėvo, ir ši kraujo brolybė juos ankštai rišo tarp savęs. Už šių ribų esąs skaitėsi svetimas, t. y. įtartinas, labai dažnai priešas. Sueiti su juo į bičiulybę ir į tikrą sandorą buvo tik viena priemonė: padaryti jį genties narį, pratęsiant iki jo šį kraujo ryšį, kurs jį pririštų prie protėvio. Nebuvo galima būti bičiuliais kaip tik su sąlyga tapti broliais. Tiktai kraujas sulipdo į viena" [41]).

Juodukų tautose „susibroliavimas" taip pat įvykdomas kraujo pagalba [42]).

Yra įvairios priemonės pratęsti kraujo ryšį. Paprasčiausia priemonė yra tai bendras valgymas. Jis irgi daro brolius. Valgyti juk tą patį valgį reiškia semti kraują iš tos pačios versmės. Bet tiksliausia, siekiant šios kraujo brolybės, būtų gerti vienas kito kraujo. Taip kartais yra ir daroma. Antai, pasak Herodoto

---

[39]) Arkiv. Skvireckas. Op. c. I, 344.

[40]) W. R. Smith. Lectures on the Religion of the Semites 2, London, 1907, 314 s. — J. Lagrange. Études sur les religions sémitiques 2 Paris, 1905, 260s.; P. Karge. Geschichte des Bundesgedankens im Alten Testament, Erste Hälfte, Münster, 1910, 235 s.; Jaussen. Coutumes des Arabes au pays de Moab, Paris, 1908; S. J, Curtiss. Primitive Semitic Religion to-day, London, 1902.

[41]) A. Médebielle. L' Expiation dans l'Ancien Testament, Rome, 1924, 25.

[42]) Mgr. Le Roy. La Religion des Primitifs, Paris, 1925, 119s.

(IV, 70), skitai, norėdami sudaryti su kuo nors sandorą, pripila didžiulį indą vyno, į kurį įlašina kraujo iš tam tikslui įpjautos kūne žaizdos. Į šį vyno ir kraujo mišinį jie įmerkia tada savo ginklus, tardami prakeikimo žodžius prieš tą, kurs drįstų tą sandorą sulaužyti. Užbaigdami, visą šį mišinį jie išgerdavo.

Daugeliui tačiau gerti žmogaus kraują kelia pasibiaurėjimo. Štai kodėl, darant sandorą, kartais tenkinamasi tik sumaišymu keletos kraujo lašų abiejų kontragentų. Bet ir tai yra sunku padaryti. Todėl dažniausiai tokiais atvejais žmogaus kraujas buvo pavaduojamas gyvulių krauju.

Sinajaus sandoros sudaryme apeigos yra panašios: pusė atnašų kraujo išpilama ant altoriaus, vaizduojančio Jahvę, likusiu šlakstomi žmonės. Tai ryšys, kurs turi rišti Jahvę ir Izraelį. Reik tačiau pažymėti, kad šis elgesys nė kiek nemažina Jahvės viršenybės. Tuo norima tik labiau pabrėžti sudaromos sandoros tikrumas [13]).

Be to, izraelitams šis suartėjimas su Jahve kraujo pagalba buvo tik simboliškas, visai nepažymėdamas tikros giminystės su Dievu. Jie giliai atjautė Jahvės viršenybę visam, kas sukurta. Bet pilamas ant altoriaus kraujas, kurs vaizdavo ir atstojo jų kraują, yra vis tik meilės balsas ir prisirišimo prie Dievo šauksmas. Jį artina kiek galint arčiau prie Dievo, pila ar šlaksto ant atstovaujančio Dievą altoriaus, norėdami jam vienam priklausyti.

---

[13]) Heinisch. Das Buch Exodus, Bonn, 1934, 193.

II. Žydų „Ilgoji Naktis“ Kristaus laikais

Iš žydų švenčių, kurios ypatingai atkreipia pašaliečio dėmesį, yra tai permaldavimo už nuodėmes arba susitaikinimo diena. Jau šv. Povilas Apaštalas savo laiške žydams ją turėjo prieš akis, kai jis kalbėjo apie Kristaus, Naujojo Įstatymo kunigo, įėjimą į dangų, kad pasirodytų už mus savo Tėvo akivaizdoje. Norėdamas iškelti Kristaus kunigystės kilnumą ir jo aukos veiksmingumą, Apaštalas tame savo laiške pabrėžia, kad, priešingai vyriausiajam žydų kunigui, Kristus, radęs amžiną atpirkimą, ne su gyvulių, bet su savo krauju, įžengė į šventyklą, ne žemišką, bet į tą, kuri buvo tos žemiškos šventykos paveikslas, t. y., į dangų (plg. Žyd. 9, 11—12). Tokiu būdu, Apaštalo supratimu, tą dieną iškilmingai aukojama už nuodėmę auka buvo kad ir tolimas, bet vis tik reikalingas atspindys kitos nepalyginamai šventesnės aukos, kuri tikrai turėjo nuplauti žmonijos nuodėmę, ją pašventinti ir jai atverti dangaus vartus, kad ten paskui savo vadą įėjusi galėtų džiaugtis Dievo jai teikiamu atilsiu.

Ši šventė nuolat palaikė Izraelyje gyvą nuodėmės prisiminimą, žadino taip pat ilgesį sąžinės švarumo, grynumo. Senojo Įstatymo laikais ji buvo tarsi nujautimas tos skaisčios ateities, kada Dievo Sūnus savo krauju nuplaus jų nuodėmės dėmę ir juos sutaikys su Dievu. Tad visai nenuostabu, kad Apaštalas šios šventės mintį ir jos apeigų simboliką taip plačiai dėsto savo laiške žydams, tiems patiems, kurie kasmet Jeruzalėj dalyvavo šioj šventėj ir stebėjo jos apeigas.

Ši permaldavimo diena, hebraiškai „kippur“ arba „Jom hakkip purim“ (permaldavimų diena) vadinama ir kurią Vulgata verčia „dies expiationum, dies propitiationis“, tuo turėjo ypatingos reikšmės ir svarbos Izraelyje, kad tai buvo visuotinės atgailos diena už praėjusių metų tautos nuodėmes. Savo ypatingos svarbos dėliai Talmudas ją net „didžiąja diena“—„joma rabba“—vadina. Tai diena par excellence žydų tautoje. Mišna, žymiausioji Talmudo dalis, suredaguota 2. amžiaus po Kr. pabaigoje, turi net specialų apie šią dieną traktatą, „Joma“ vadinamą[1]).

---

[1]) Šiuo traktatu ir mes pasinaudosime, nors ne viskas, be abejo, kas

Kai kada ši diena ir „didžiuoju pasninku“ — „cuma rabba“ vadinama. Tai buvo vienintėlis metuose Mozės įstatymu įsakytas pasninkas. Užtat Apaštalų Darbuose ji tiesiog pasninku ir vadinama (Apd. 27, 9). Juozapas Flavijus ją vadina „pasninko švente“. Šiuo vardu ją vadina ir Filonas Aleksandrietis [2]).

Žydai dar ir šiandien ją švenčia. Lietuvių tarpe ji žinoma „baisiosios nakties“ vardu; kartais gi ji vadinama „ilgąja naktimi“, be abejo, dėliai ilgiau iš vakaro užtrunkančių maldų. Pamaldesni žydai budi net visą naktį, nors viešosios maldos, kurios prasideda Kol Nidrei malda, tęsiasi tik 2—3 valandas. Ant rytojaus, pačios šventės dieną meldžiamasi labai daug: prašoma iš Dievo malonės ir pasigailėjimo, nuodėmių atleidimo. Tą dieną maldos juo karštesnės, kadangi manoma, kad Dievas tą dieną deda savo antspaudą ant gyvųjų knygos, kurioj bent metams surašyti visų sandorai priklausančiųjų vardai. Jei kas nespėjo į gyvųjų knygą patekti per Naujuosius Metus, kurie buvo švęsti prieš 10 dienų, tišri mėnesio pirmą dieną, nepateko taip pat į gyvenimo knygos lapus Naujuosius Metus sekančiomis dienomis, rūpinasi ten patekti bent dabar. Tai paskutinis terminas įsirašymui į gyvųjų knygas. O vis tik norima ten patekti, net atšalusieji to pageidauja[3]).

Šių dienų izraelitas „jom hakkippurim“ dieną praleidžia sinagogoje. Be maldų ir skaitymų nieko ypatingesnio ten nėra. Ne taip tačiau būta senovėje, kada dar stovėjo Jeruzalės bažnyčia. Apeigos buvo tada labai sudėtingos ir vaizdžios. Kunigų knyga jas aprašo 16. skyriuje. Kitose šv. Rašto vietose apie šią šventę kalbama trumpiau (Kun. 23, 26—32; 25, 9; Skaitl. 29, 7—11).

Tai vis tekstai iš Mozės knygų. Bet kadangi jie, Pentateucho kritikų aiškinimu, priklauso Kunigų kodeksui (Priesterkodex) ir kadangi apie šią šventę nieko nerašo kitos šv. Rašto knygos, parašytos prieš ištrėmimą į Babiloną, tai Wellhausen ir jo mokykla išveda, kad prieš 444 m. pr. Kr. permaldavimo šventės Izraelyje nebuvo. Pasak jų, ji įvesta tik po Babilonijos nelaisvės pranašų ir rašto žinovų įtakoje.

---

ten parašyta, yra iš Mozės laikų. Vis tik, kadangi Mišna remiasi senu padavimu, net rašytais tekstais, turi ne maža vertės, ir daugumoj gali atitikti Kristaus laikų apeigoms, kurias ir pats Apaštalas bus regėjęs, Parankų šį Miš nos tekstą su vertimu ir komentarais išleido J. Meinhold. Joma (Der Versöhnungstag), Text, Uebersetzung und Erklärung, Giessen, 1913.

[2]) Fr. X. Kortleitner. Archaeologia biblica 2, Oeniponte, 1917, 274 s G. B. Gray. Sacrifice in the Old Testament, Oxford, 1925, 306 s.

[3]) J. Bonsirven. Sur les ruines du Temple 7, Paris, 1928, 237 s,

Reikia pastebėti, kad iš knygų, parašytų po Babilonijos nelaisvės, tik vienas Ekleziastikas (50,6 s.) apie permaldavimo šventę kalba. Bet tai nesvarbu. Yra pakankamai davinių, kurie mus verčia sakyti, kad permaldavimo šventė kilo seniausiais, net Mozės laikais. Gi Wellhauseno tvirtinimams trūksta tvirto pagrindo. Jau nekalbant apie jo teoriją Pentateucho kilmei išaiškinti, kuri kaskart vis giliau griaunama[4]), čia jis remiasi argumentu e silentio. Bet tai nėra lemiamas argumentas. Visai nepanašu į tiesą, kad koks 4-to ar 3-io amžiaus rašytojas būtų išgalvojęs iškilmingą maldytuvės šlakstymą, jį vaizduodamas net permaldavimo dienos apeigų centru ir nurodydamas, kad tai esąs griežtas Mozės įsakymas, kada pati šventovė jau buvo tuščia. Juk sandoros skrynios, taigi nė maldytuvės, tuomet jau nebuvo; tokiu būdu nebuvo nė kas šlakstyti. Įvesdami šventę po Babilonijos nelaisvės, jos apeigas veikiau būtų pritaikę naujoms bažnyčios sąlygoms, o ne tokias įvedę, kurių užlaikymas yra visiškai neįmanomas. Taigi Ezdro laikais negalėjimas užlaikyti šventės apeigų mus verčia pripažinti, kad ji kilusi žymiai senesniais laikais[5]). Pats gi tekstas nurodo, kad ji įvesta paties Mozės įsakymu, mirus dviem Aarono sūnums, kuomet juodu, smilkymui panaudoję nešventą ugnį, buvo užmušti. Dievas tada taip kalbėjo Mozei: „Sakyk savo broliui Aaronui, kad ne kiekvienu metu eitų į šventyklą, esančią už užkabos ties maldytuve, kuria uždengta skrynia, kad nenumirtų (nes aš pasirodysiu debesyje viršuje žinyno); neįeis, jei nepadarys pirma šitų dalykų“ (Kun. 16, 2—3). Paskui seka šios šventės apeigų aprašymas.

Permaldavimo šventė Izraelyje švenčiama tišri mėnesio (kurs atitinka mūsų rugsėjo-spalių mėnesiams) dešimtą dieną (kun. 23, 27). Tai septintasis mėnuo bažnytinių metų, kurie prasideda Nisan mėnesiu (mūsų kovas, balandis); civilinių metų Tišri yra pirmasis mėnuo. Šventė prasideda jau devintą dieną Tišri, iš vakaro, kaip ir visos žydų šventės, ir tęsiasi iki vakaro dešimtosios dienos. Tą dieną griežčiausiai uždraustas visoks darbas ir įsakytas pasninkas. „Septintame mėnesyje, dešimtoje mėnesio dienoje varginsite savo sielas ir jokio darbo nedirbsite, nei čiabuvis, nei jūsų tarpe pasilieką svetimtautis. Tą dieną bus jūsų permaldavimas ir apsikuopimas nuo visų jūsų nuodėmių; jūs bū-

---

[4]) A. Bea. Der heutige Stand der Pentateuchfrage, Biblica, 1935, 175—200

[5]) A. Médebielle. L'Expiation dans l'Ancien et le Nouveau Testament, vol. I: L'Ancien Testament, Rome, 1924, 90s.; Fr. X. Kortleitner. Archaelogia biblica, 281s.

site apkuopti Viešpaties akyvaizdoje“ (Kun. 16, 29—30; plg. 23, 27s.; Skaitl. 29, 7). Kiekvienas, kurs savęs nevargintų tą dieną, pražus iš savo tautos, ir kas tik dirbtų kokį nors darbą, tą išdildysiu iš jo tautos“ (Kun. 23, 29—30).

Taigi, įstatymas griežtai reikalauja save varginti tą dieną. Tikra atgailos diena. Ne tik dvasiai nusižeminti, bet ir kūnui pribausti metas. Kaip paaiškina Mišnos traktatas Joma, tą dieną draudžiama valgyti, gerti, praustis, tepti savo kūną tepalais, naudotis moteryste (Joma VIII, 1). Tik vaikai ir ligoniai atleidžiami nuo pasninko (Joma, VIII, 4—5).

Vyriausis kunigas, kurs tą dieną pats atlieka visas bažnytines apeigas, iškilmėms privalo pasiruošti labai rūpestingai. Jau septynias dienas prieš šventę jis apleidžia savo namus, šeimą, ir užsidaro kambariuose, esančiuose prie bažnyčios. Čia jis lavinasi apeigose, kurios jam reikės atlikti. Viskas juk turi būti numatyta ir iš anksto paruošta. Išvakarėse gi, saulei leidžiantis, kada netrukus turės prasidėti pasninkas, jis valgo tik truputį, kad apsisunkinus naktį netektų užmigti, arba šiaip nors ir nenoromis susitepti (Joma, I, 1—4).

Vakare Tautos vyresnieji jį prisaikdina, kad visas apeigas atliksiąs rūpestingai, ir visi, kaip pastebi Joma, skirdavosi su ašaromis akyse (Joma, I, 5). „Jis verkė, kad galėjo būti įtartas neištikimybe savo pareigoms, jie gi, kad tokį įtarimą išreiškė“, rašo Médebielle (Op. c. p. 94).

Kad naktį neužmigtų, susirinkusiems jis aiškindavo šv. Raštą; jei pats nebuvo mokytas, iš šv. Knygų jam paskaitydavo kiti. Jei pradėdavo snausti, kunigai jį pažadindavo (Joma, I, 6—7). Bet jau nuo vidurnakčio prasidėdavo įvairūs apsiplovimai (Joma, III, 2—3; plg. Kortleitner Archaeologia biblica, 275 s.). Visa tai labai ryškiai parodo, kaip labai buvo vertinamas rūpestingumas ir švetnumas to, kurs Izraelį turėjo apvalyti nuo nuodėmės.

Po rytmetinės deginamosios aukos, kurią tą dieną aukodavo pats vyriausis kunigas pasipuošęs brangiausiais drabužiais, prasidėdavo tikroji permaldavimo už tautos nuodėmes apeiga. Šiam tikslui buvo paskirta trejopa auka: veršis aukojamas už visą kunigų luomą ir du ožiu už izraelitų nuodėmę. Charakteringa šioms apeigoms tai vyriausiojo kunigo įėjimas į Švenčiausiąją (tai vienintėlis kartas metuose) ir ožio išvarymas į dykumas.

Prieš pradėdamas permaldavimo apeigas, vyriausis kunigas išsivelka iš puošnių šventės drabužių, apsiplauna kūną ir velkasi paprastais drobiniais drabužiais. Jų baltumas iam turės priminti

sielos nekaltumo ir sąžinės grynumo reikalą. Atėjęs tada prie veršio, kurs turės būti paaukotas už visą kunigų luomą, uždėjęs ant jo savo rankas, išpažįsta savo ir kitų kunigų nuodėmes: „O Viešpatie, kalba jisai, prasikaltau, prasižengiau ir nusidėjau tau, aš ir mano šeima. Dovanok tad, o Viešpatie, prasikaltimus, prasižengimus ir nuodėmes, kurias padariau aš ir mano šeima, pagal tai, kas parašyta tavo tarno Mozės įstatyme: „Tą dieną bus permaldaujama už jus jums apkuopti; jūs būsite apkuopti Viešpaties akivaizdoje nuo visų jūsų nuodėmių" (Joma, III, 8; plg. Kun. 16, 30). Išgirdę Dievo vardą, šalia stovintieji atsako: „Palaimintas teesie garbingas jo karalystės vardas per amžius" (Joma, III, 8).

Tada vyriausis kunigas eina prie dviejų ožių, kurių vienas turės būti papjautas, kitas gi išvarytas į dykumas. Jų likimą turi nulemti burtas. Tuo tikslu į urną įdedamos dvi lentelės, ant kurių vienos parašyta „Jahvei", ant kitos gi „Azazeliui". Jas sumaišius, vyriausis kunigas įkiša į urną abi savo rankas ir paėmęs į kiekvieną ranką po vieną, ištraukia abi lenteles. Ta, kurią laikė dešinėje, nurodė likimą ožio stovinčio jo dešinėje; kairėje gi rankoje esanti lentelė nurodo likimą to, kurs stovėjo kairėje. Uždėdamas tada abi lenteles ant ožių, jisai sako: „Auka už nuodėmę Jahvei". Vos tik išgirdo šalia jo stovintieji Dievo vardą, tuoj jie jam atsako: „Palaimintas teesie garbingas jo karalystės vardas per amžius".

Taip nutarus likimą kiekvieno iš ožių, abudu nuvedami į savo vietas: tas, kurs turės būti išvaromas į dykumas, su užrištu tarp ragų raudonu kaspinu, nuvedamas į išvarymo vietą, antrasis gi, kurs turės būti aukojamas, į aukojimo vietą" (Joma, III, 9; IV, 1—2).

Tada vyriausis kunigas vėl eina prie veršio, kurs turės būti paaukotas už jo ir jo šeimos nuodėmes, uždeda ant jo savo rankas ir antru kart išpažįsta savo ir viso kunigų luomo kaltes (Joma, IV, 2). Ir kadangi pridera, kad tas, kurs turi apkuopti kitus, pats būtų švarus nuo nuodėmės, tą veršį tuojau ir aukoja savo ir savo luomo nuodėmėms apkuopti. Kraujo apeigos čia yra trejopos, kaip ir už nuodėmę vyriausiojo vieno kunigo (plg. Kun. 5, 3—12), su tuo tačiau skirtumu, kad šį kartą jis gali įeiti į Švenčiausiąją. „Tai vienintėlė diena metuose, kada prieš jį ir tik jam vienam ši paslaptinga Dievo buveinė atsiveria"[6]).

---

[6]) A. Médebielle. Op. c. p. 96,

Papiovęs tad veršį už savo nuodėmę ir surinkęs jo kraują į indą, jis ima smilkytuvą pilną žioruojančios ugnies, paimtos nuo deginamųjų aukų altoriaus, kitoj gi rankoj nešdamas smilkalus, su baime įeina į Švenčiausiąją. Vos tik pakėlęs uždangą, skubiai pila smilkalų ant žarijų, „kad, uždėjus ant ugnies smilkalų, jų debesėlis ir dūmai apdengtų žinyną, esantį ant liudijimo, ir kad patsai nemirtų" (Kun. 16, 13). Taip Jahvė, kurs sėdi ant cherubimų sparnų virš maldytuvės, žinyno, slepiasi smilkalų dūmuos, nes negalima matyti Dievą ir likti gyvam (plg. Iš 33, 20). Padėjęs tada smilkytuvą prieš maldytuvę ir trumpai pasimeldęs — ilgiau melstis vengta, kad lauke pasilikusiems izraėlitams neduotų rūpesčio, — jis iš čia išeina (Joma, V, 1).

Paėmęs dabar veršio kraują, kurį kas nors maišė, kad nesustingtų, jis vėl grįžta į Švenčiausiąją, pilną smilkalų kvapo, ir prieina prie sandoros skrynios. Čia pavilgęs savo pirštą veršio kraujuose, jis šlaksto septynis kartus ant maldytuvės ir septynis kartus ties maldytuve. Ir taip apkuopęs Švenčiausiąją nuo kunigų sutepimų, jis išeina lauk (Kun. 16, 14; plg. Joma, V, 4).

Dabar prasideda permaldavimas už tautos nuodėmes. Šiuo tikslu vyriausis kunigas eina prie deginamųjų aukų altoriaus, kur turi būti aukojamas ožys, pažymėtas burtu „Jahvei". Ožys tuojau piaunamas. Surinkęs jo kraują į indą, vyriausis kunigas trečiu kart eina į Švenčiausiąją ir vėl šlaksto, kaip ir pirmiau, su ožio krauju, t. y., septynis kartus ant maldytuvės ir septynis kartus ties maldytuve (Kun. 16, 15; Joma, V, 4). Išėjęs į Šventąją, jis šlaksto užkabos link, vieną kartą aukštyn ir septynis kartus žemyn, pirma su veršio, paskui gi su ožio krauju (Joma, V, 4). Tuo apkuopimas „nuo Izraelio sūnų susitepimų, ir nuo jų peržengimų, ir nuo visų nuodėmių" (Kun. 16, 16) Švenčiausiojoj baigiamas. Viešpaties akį dabar jau nebeužgaus nei kunigų nei tautos nuodėmė. Maldytuvė savo pareigas atliko: Jahvė yra permaldautas.

Tautos nuodėmė tačiau ne tik Švenčiausiąją, bet ir Šventąją subiaurino; taigi reikia ir ją apkuopti. Šiuo tikslu vyriausis kunigas sumaišo veršio ir ožio kraują ir šiuo mišiniu patepa keturis smilkalų altoriaus ragus, be to, pasivilgęs savo pirštą kraujuose, jį šlaksto septynis kartus (Kun. 16, 18—19; Joma, V, 41 – 6). Likusį gi kraują išpila prie deginamųjų aukų altoriaus, kur požeminiu kanalu jis nuteka į Kedroną[7]). Šiuo ir baigiasi Švento-

[7]) Mišna šia proga pažymi, kad paskui „jis parduodamas sodininkams

sios apkuopimas. Ir kunigai ir visa tauta dabar jau pilnai apkuopti nuo visų savo nuodėmių. Taip pat visa šventykla, Šventoji ir Švenčiausioji, apvalyta nuo visokio sutepimo.

Paskutinė šių iškilmių apeiga, viena iš charakteringiausių ir liaudeis vaizduotei labiausiai pritaikinta, buvo ožio, ant kurio krito burtas „Azazeliui", išvarymas į dykumas, kur jis nešė su savim visas Izraelio nuodėmes. Reik pripažinti, kad jis trumpai ir vaizdingai išreiškė visą permaldavimo dienos mintį: nuodėmių pašalinimą.

Taigi vyriausiajam kunigui apkuopus šventyklą, prie jo buvo atvedamas antrasis ožys, ant kurio buvo kritęs burtas „Azazeliui". Ant jo galvos uždėjęs abi savo rankas, jis vėl pripažįsta nuodėmes, tik šį kartą ne vien savo luomo nuodėmes, bet ir visos Izraėlio tautos: „O Viešpatie, sako jisai, tavo tauta, Izraelio namai, tau prasikalto, prasižengė ir nusidėjo. Dovanok tad, o Viešpatie, prasikaltimus, prasižengimus ir nuodėmes savo tautos, Izraelio namų, pagal tai, kas parašyta tavo tarno Mozės įstatyme: „Tą dieną bus permaldaujama už jus, jums apkuopti; jūs būsite apkuopti Viešpaties akivaizdoje nuo visų jūsų nuodėmių" (Joma, VI, 2; plg. Kun. 16, 30). Kunigai ir minia, išgirdę Viešpaties vardą, dabar puolė kniūbšti ant žemės ir šaukė: „Palaimintas teesie garbingas jo karalystės vardas per amžius" (Joma, VI, 2).

Šiuo nuodėmių išpažinimu norėta pažymėti, kad visos Izraelio nuodėmės simboliškai pereina ant ožio, kurs jas pašalins iš tautos tarpo, jas nunešdamas į negyvenamą vietą. „Ožys nuneš jų prasikaltimus į negyvenamą vietą", sako šv. Raštas (Kun. 16, 22).

Šv. Raštas nereikalavo ožį nužudyti; užteko jis išvaryti į dykumas. Bet ožys palikti gyvas prietaringiems ir mažiau nusimanantiems žydams kėlė baimės, kad jis nesugrįžtų ir su savim nuodėmių atgal neparneštų. Todėl, kaip pastebi Mišna, jis buvo nustumiamas nuo stataus kalno, kur krisdamas jis užsimušdavo dar nepasiekęs kalno apačios (Joma, VI, 6).

---

kaip trąša" (Joma, V, 6). Iš to matyti, kad izraėlitai kraujo atžvilgiu nebuvo prietaringi: išskyrus altoriaus reikalus, jis tegalėjo būti tik trąša. Jei tačiau naudojamas aukoms jis turėjo tiek reikšmės ir vertės, tai tik dėka savo simbolizmo, kurį Dievas savo autoritetu pašventino. Šia proga šlakstomas kraujas turėjo vėl sujungti tautą su Dievu, tai buvo tarsi sandoros atnaujinimas. Bet toks su Dievu susijungimas neįmanomas be nuodėmių atleidimo. Taigi šios šventės proga jos buvo atleidžiamos, juo labiau, kad gyvulių kraujas vaizdavo ir atstojo jų kraują, jų gyvybę, besišaukiančią malonės iš Dievo. Be to, kraujas čia buvo šventyklos apkuopimo, pašventinimo priemonė.

Kai visa tai buvo vykdoma, vyriausis jų kunigas, pakeitęs savo prastutėlius atgailojančio drabužius į puošnius šventės drabužius, aukojo du avinu kaip deginamąją auką, vieną už save, kitą gi už tautą. Kartu su šia deginamąja auka ant altoriaus liepsnojo ir veršio bei ožio, paaukotų už nuodėmę, riebiosios dalys (Kun. 16, 23—25). Visa kita buvo išnešama už šventyklos ir sudeginama, kadangi šių aukų mėsos, kaip paaukotų už kunigų nuodėmes, kunigai valgyti negalėjo, kaip tai darydavo su mėsa aukų, paaukotų vien tik už žmonių nuodėmes. Sudeginant gi buvo išvengta jų išniekinimo, suteršimo. Žmogus gi, kuriam buvo pavesta šios dalys sudeginti, kaip ir tas, kurs ožį buvo nuvedęs į dykumas, grįždami į miestą turėjo plauti savo drabužius ir išsimaudyti (Kun. 16, 26, 28).

Atlikęs paskutines aukojimo apeigas, vyriausis kunigas vėl apsivelka baltais drobiniais atgailojančio drabužiais ir ketvirtu kart įeina į Švenčiausiąją išsinešti smilkytuvo. Tuo visos iškilmės ir baigiamos.

Vakare, kai tik pasirodžiusios pirmosios žvaigždės paskelbė, kad pasninkas baigtas, susitaikę su Dievu gyventojai, savo džiaugsmui pareikšti, pradėdavo pokyliauti ir linksmintis. Dabar vėl jie save laikė nesuteptais, šventais ir atstatytos sandoros su Dievu dalyviais. Ir jie dabar džiaugėsi ta Dievo bičiulyste.

Reik pažymėti, kad ši šventė Senojoj Sandoroj buvo labai svarbi ir reikšminga. Juk sudarius prie Sinajaus sandorą, Izraelis skaitėsi Dievo tauta, Dievo nuosavybe (segula), ir kaip tokia turėjo būti šventa. Juo labiau turėjo būti šventi kunigai, Dievo tarnybai pašvęsti asmens. „Bus šventi savo Dievui ir nesuteps jo vardo; nes jie aukoja Viešpaties smilkalus ir Dievo duonas ir todėl bus šventi“, sako šv. Raštas (Kun. 21, 6).

Bet kaip dažnai vieni ir kiti prasižengia! Įvairios nuodėmės sutepė jų sielas ir subiaurino šventyklą. Tuo tarpu ne už visas nuodėmes Dievas buvo permaldautas, ne už visus prasižengimus jam buvo atsiteista, ar tai iš apsileidimo, ar tai iš negalėjimo aukoti kaskart vis naujas aukas. Bet ir aukų aukojime galėjo įsibriauti ydų, kurios silpnina jų galią permaldauti Dievą. Taip tat laužoma sandora yra kritingoj būklėj ir yra pavojuj būti panaikinama. Štai kodėl toks didelis reikalas bent kartą metuose bendrai už visus permaldauti Dievą, apkuopti šventyklą ir žmones[8]).

Tenka pažymėti, kad šių visų permaldavimo apeigų esmę sudaro kraujo apeigos: kraujas apkuopia ir bažnyčią ir žmones.

[8]) Médebielle. Op. c. p. 102.

„Einant įstatymu, teisingai pastebi šv. Povilas Apaštalas savo laiške Žydams, kone viskas apvaloma krauju, ir be kraujo išliejimo nėra atleidimo“ (Žyd. 9, 22). Ožio išvarymo apeigos yra tik liaudies vaizduotei pritaikintas priedas, kad kiek suprantamiau ir apčiuopiamiau atvaizduotų nuodėmės pašalinimą.

Tiesa, pagonių tautose panašios praktikos ką kitą reiškė. Jie tikėjo, kad nelaimę, ligą, net nuodėmę galima paversti į kokį nors daiktą ar gyvulį, kurį sunaikinant ar užmušant būtų galima kartu su jais sunaikinti ar pašalinti ir nelaimę, ligą ar nuodėmę[9]). Bet ši mintis yra visai svetima Mozės įstatymui. Ožio išvarymas į dykumas tai tik vaizdingas, bet bereikšmis priedas. Visa permaldavimo esmė sukoncentruota kraujo apeigose. Taigi priimant šią apeigą į ritualą jai duota visai kita mintis. Jo uždavinys nepašalinti nuodėmę, bet tik jos pašalinimą pavaizduoti.

Be to, klaidinga manyti, kad šis ožys būtų vedamas į dykumas, kad ten būtų paaukotas dykumose gyvenančiam demonui Azazeliui, panašiai kaip pirmasis buvo paaukotas Jahvei. Tokia mintis Mozės Įstatymui yra visai svetima, net priešinga (plg. Kun. 17, 3—7). Iš viso ginčijamasi, kas yra tas Azazelis? Vulgata šį žodį nelaiko tikriniu vardu, todėl žodžius: „Kurs nuves ožį Azazeliui“ (Kun. 16, 26), ji verčia: „Kurs nuves išsiųstinąjį ožį“ — qui dimiserit caprum emissarium“. Tekstą šiaip suprato ir LXX, taip pat Simachas, Akvila ir Teodocijonas, vėlesnieji Senojo Įstatymo vertėjai. Kai kas tačiau mano, kad Azazelis yra pavadinimas kalno, esančio Sinajaus pusiausaly, nuo kurio turėdavęs būti nustumtas nuodėmėmis apkrautas ožys, kad iš čia jau daugiau nebegrįžtų [10]). Bet ši nuomonė yra vargu priimtina. Negi būtų norėjęs Mozė įpareigoti žydus kasmet vesti ožį iš Kanaano žemės į Sinajaus pusiasalį? Dėl to reikia labai abejoti. Kai kas todėl mano, kad Azazelis yra dykumų demonas. Jau jo priešpastatymas Jahvei parodo, kad tai tikrinis vardas: kai pirmasis ožys yra paaukojamas Jahvei, šis yra atiduodamas Azazeliui, nuvedant jį į dykumas, kurie vaizduotasi demonų karalyste, jų gyvenamąja vieta (plg. Iz. 13, 21; 34. 14; Tob. 8, 3; Mat. 12, 43). Apokrifinė Enoko knyga Azazelį pakartotinai demonu vadina, net jį laiko vienu iš jų vadų (6, 7; 8, 1). Kokia prasme šis ožys būtų demonui atiduodamas? Ne kaip auka jis siunčiamas į dy-

---

[9]) J. G. Frazer. The Scapegoat 3, London, 1920.

[10]) S. Landersdorfer. Studium zur biblischen Versöhnungstag, Münster i. W., 1924, p. 13 s.

kumas, bet kaip demonui ir jo karalystei grąžinąs tautos nuodėmes. Nors kai kam priimtimesnė atrodo Vulgatos prasmė [11]), bet ir anoji turi nemaža šalininkų [12]).

Reik pastebėti, kad šalia ritualinės dalies, kuri, norint gauti nuodėmių atleidimą, reikėjo būtinai atlikti, moralinė dalis nebuvo pamiršta. Juk dar reikalinga buvo atgaila; reikėjo taip pat atsilyginti artimui už jam padarytas skriaudas [13]).

Šv. Povilas savo laiške Žydams, kalbėdamas apie šios dienos auką, mini tik žydų vyriausiojo kunigo įėjimą į Švenčiausiąją, nešant kraują už tautos nuodėmę. Jam tai primena Kristų, vyriausįjį Naujosios Sandoros kunigą, kurs ne su gyvulių, bet su savo krauju įžengia į dangų, žemiškosios padangtės, žemiškosios šventyklos paveikslą. Apie išvaromą į dykumas ožį jis nesako nė žodžio. Vėlesnis tačiau rašytojas, Barnabo laiško autorius, jau kalba apie abudu šios šventės ožius. Ir vienas ir kitas jam vaizduoja Kristų: piaunamasis ožys vaizduoja Kristų už žmonijos nuodėmes mirštantį, ožys, kurs išniekinamas ir išvaromas į dykumas, Kristų kenčiantį [14]).

Tai buvo Dievo mintis, kad šios šventės apeigos kalbėtų apie būsimus dalykus, apie išsilaisvinimą iš nuodėmės geresnės aukos dėka. Tuo tarpu reikėjo tenkintis tik simboliais ir vaizdais, iki ateis tikroji permaldavimo diena, kada Dievo Sūnus savo paties auka sutaikins dangų su žeme, savo krauju nuplaus žmonijos nuodėmės dėmę.

---

[11]) H. Lesotre. Bouc émissaire, Dict. de la Bible, I t. kol. 1874 s.

[12]) P. Heinisch. Das Buch Leviticus, Bonn, 1935, p. 74 s.

[13]) J. Bonsirven. Le Judaisme Palestinien au temps de Jésus Christ Paris, 1935, II t. p. 127.

[14]) Barn. VII. Plg. Fr. X. Funk. Patres Apostolici, Tubingae, 1901, I t. p. 61.